



**ÇOCUK SESLERİNİN EĞİTİMİ
VE GELİŞTİRİLMESİNDE EĞİTİMCİ
YÖNELİMLERİNİN İNCELENMESİ**

Canan TEZCAN
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Emel Funda TÜRKMEN
Temmuz, 2021
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUK SESLERİNİN EĞİTİMİ VE
GELİŞTİRİLMESİNDE EĞİTİMCİ YÖNELİMLERİNİN
İNCELENMESİ

Hazırlayan
Canan TEZCAN

Danışman
Prof. Dr. Emel Funda TÜRKMEN

AFYONKARAHİSAR 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Çocuk Seslerinin Eğitimi ve Geliştirilmesinde Eğitimci Yönelimlerinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02/07/2021

İmza

Canan TEZCAN



T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Canan TEZCAN
	Numarası	190651114
	Anabilim Dalı	Müzik Anasanat Dalı
	Programı	Müzik Anasanat Dalı
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Çocuk Seslerinin Eğitimi ve Geliştirilmesinde Eğitimci Yönelimlerinin İncelenmesi
Tez Savunma Sınav Tarihi		02.07.2021
Tez Savunma Sınav Saati		11:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

ÇOCUK SESLERİNİN EĞİTİMİ VE GELİŞTİRİLMESİNDE EĞİTİMCİ YÖNELİMLERİNİN İNCELENMESİ

Canan TEZCAN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI

Temmuz, 2021

Danışman: Prof. Dr. Emel Funda TÜRKMEN

Doğal ve belki de ilk enstrüman denebilecek olan ses kaslarımız bizlere doğumumuzdan itibaren iletişimin temel ögesi olarak hayatımıza eşlik eder. İster amatör ister profesyonel düzeyde olsun sesin kullanımına yönelik ilk alışkanlıklar da çocuk yaşlarda gelişmeye başlar. Çocukların ses eğitimi ve gelişimi ise en sık ve yaygın olarak çocuk koroları ile sağlanmaktadır. Bu nedenle çocuk korolarında verilen ses eğitimi oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu araştırmada çocuk seslerinin eğitimi ve geliştirilmesinde, eğitimci yönelimlerinin incelenmesi amaçlanmış, çocuklara mutasyon öncesini de ifade eden bu eğitim sürecinde koro eğitimcileri tarafından verilmekte olan ses eğitiminin çeşitli yönleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Çocuk sesleri ile çalışmış olan koro eğitimcilerine iki bölümden oluşan bir anket uygulanmış daha sonra veriler istatistik çalışmaları yoluyla incelenerek analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma çocuk yaş gruplarındaki ses eğitime katkısı açısından, bu dönemdeki eğitimin çeşitli yönlerine dikkat çekilmesi ve eğitimcilerin yönelimlerini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ses eğitimi, çocuk ses eğitimi, eğitimci görüşleri, çocuk sesi özellikleri, sesin gelişimi.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF EDUCATOR ORIENTATIONS IN EDUCATION AND DEVELOPMENT OF CHILDREN'S VOICES

Canan TEZCAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF MUSIC**

July, 2021

Advisor: Prof. Dr. Emel Funda TURKMEN

Our vocal muscles, which are natural and perhaps the first instrument, accompany us as the basic element of communication since our birth. Whether at the amateur or professional level, the first habits for the use of sound begin to develop at a young age. Children's vocal training and development are most often and widely provided by children's choirs. For this reason, vocal training given in children's choirs has a very important place. In this research, it was aimed to examine the educator orientations in the education and development of children's voices, and various aspects of the vocal training given by the choir educators in this educational process, which also refers to the pre-mutation process, were tried to be understood. A two-part questionnaire was applied to the choir educators who worked with children's voices, and then the data were examined, analyzed, and interpreted through statistical studies. The research is important in terms of its contribution to vocal training in children's age groups and in terms of attention to various aspects of education in this period and the orientation of educators.

Keywords: Vocal training, child vocal training, educator views, child voice characteristics, vocal development.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada bugüne kadar yoluma ışık tutan tüm öğretmenlerime, sabırsızlığım, heyecanım karşısında her zaman nezaketini ve bana tüm bilgisini açan değerli danışmanım Prof. Dr. Emel Funda TÜRKMEN'e, Lisans ve yüksek lisans süresince bana tüm bilgilerini açan Doç. Berna ÖZKUT ve M. Mustafa ARABACI'ya, bana her zaman maddi manevi desteğini esirgemeyen sevgili aileme; akademik yolculuğumda dünyanın en uzak köşesi bile olsa seni götürürüm diyen sevgili babacığma, her seferinde beni gözyaşları içinde yolcu eden biricik anneciğime, cevaplarını bir türlü anlatamadığım ama sormaktan vazgeçilmeyen şimdi sırada hangi sınav var diyen büyükanne ve dedelerime, bana her zaman destek olan kıymetli dostlarıma ve ümitsizliğe kapıldığımda benden desteğini eksik etmeyen sevgili Muhammet ÖZBEY'e çok teşekkür ederim.

Canan TEZCAN
2021, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
190651114	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

1. SESİN OLUŞUMU VE SESİN OLUŞUMUNDA GÖREV ALAN ORGANLAR.3	
1.1. JENARATÖR SİSTEM.....	4
1.2. VİBRATUVAR SİSTEM.....	5
1.2.1. Larenksin Anatomisi	5
1.3. REZONATÖR SİSTEM.....	9
1.4. ARTİKÜLATÖR SİSTEM	11
2. ÇOCUK SESLERİNİN ANATOMİK VE FİZYOLOJİK ÖZELLİKLERİ	12
2.1. ÇOCUK SESLERİNDE SOPRANO VE ALTO SES TÜRLERİNİN ÖZELLİKLERİ.....	14
3. ÇOCUK SESLERİNİN EĞİTİMİ VE KULLANILAN YÖNTEMLER	16
3.1. SUZUKİ SES PROGRAMI	25
3.1.1.Suzuki Ses Programının Özellikleri.....	26
3.1.2. Repertuar	26

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

1. TEZLER.....	28
2. MAKALELER.....	29
3. KİTAPLAR	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK SESLERİNİN EĞİTİMİ VE GELİŞTİRİLMESİNDE EĞİTİMCİ YÖNELİMLERİNİN İNCELENMESİ ÜZERİNE ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLESİ	32
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	33
3. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	33
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	34
4.1. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	34

4.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	34
4.3. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ	34
4.3.1. Demografik Değişkenlerin Dağılımları.....	35
4.3.2. Ölçeğin Normallik Varsayımı.....	36
4.3.3. Lisans Eğitimindeki Branş İle Mezun Olunan Kurum Değişkenleri İle Ölçek Arasında Yapılan t testi Analiz Sonuçları	37
4.3.4. Görev Süresi, Çalıştığı Kurum, Ses Eğitimi, Eğitim Durumu, Koro Eğitimi Ve Nefes Süresi Değişkenleri İle Ölçek Arasında Yapılan Anova F Testi Analiz Sonuçları.	37
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	38
 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	56
KAYNAKÇA.....	62
EKLER	64



TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Kadın ve Erkek Seslerinin Ergenlik Ses Değişimi Dönemindeki Karşılaştırılması.....	18
Tablo 2. Çocuk, Kadın ve Erkek Larenks/Ses Cihazının Farklılıkları	19
Tablo 3. Araştırma Sorularına Cevap Veren Katılımcıların Görev Sürelerine Göre Dağılımları.....	35
Tablo 4. Araştırma Sorularına Cevap Veren Katılımcıların Çalıştığı Kurumlara Göre Dağılımları.....	35
Tablo 5. Araştırma Sorularına Cevap Veren Katılımcıların Branşları ve Aldıkları Ses Eğitimi Düzeyine Göre Dağılımları	35
Tablo 6. Araştırma Sorularına Cevap Veren Katılımcıların Eğitim Durumu, Koro Eğitimine Yönelme Sebepleri ve Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımları.....	36
Tablo 7. Ölçeğin Normallik Test Sonucu.	36
Tablo 8. Cinsiyet Değişkeni İle Ölçek Arasında Yapılan T Testi Analiz Sonuçları.	37
Tablo 9. Değişkenler İle Ölçek Arasında Yapılan ANOVA F Testi Analiz Sonuçları.	37
Tablo 10. Çocukların Koro Çalışmalarındaki Duruş Ve Oturuş Pozisyonlarını Ve Sahne Performanslarını Olumlu Etkilemesine Yönelik Eğitimci Görüşleri.	38
Tablo 11. Çocukların Koro Çalışmalarındaki Duruş Ve Oturuş Pozisyonlarını Ve Sahne Performanslarını Etkilemeyeceğine Yönelik Eğitimci Görüşleri.	39
Tablo 12. İnci Egzersizlerin Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olacağına Yönelik Eğitimci Görüşleri.	39
Tablo 13. Çıkıcı Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri.....	40
Tablo 14. İnci ve Çıkıcı Egzersizlerin Yararlı Bulunması Sonuçları	40
Tablo 15. Glisando Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri.....	41
Tablo 16. Legato Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri.....	41
Tablo 17. Staccato Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri.....	42
Tablo 18. Legato ve Staccato Ses Egzersizlerine İlişkin Eğitimci Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	42
Tablo 19. Portato Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri.....	43
Tablo 20. Legato, Staccato ve Portato Ses Egzersizlerine Yönelik Eğitimci Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	43
Tablo 21. Doğadaki Sesleri Taklit Etme Çalışmalarına Yönelik Eğitimci Görüşleri....	44
Tablo 22. Konuşma Tonu Üzerinden Egzersiz Çalışmalarına Yönelik Eğitimci Görüşleri.....	45
Tablo 23. Şaşıрма, Hayret Etme, Panikleme, Gülme, Kızma, Onaylama, Onaylamama Gibi Sesleri Üretilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri.....	45
Tablo 24. Fonomimi Çalışmalarının Çocuk Seslerinin Gelişimine Yönelik Eğitimci Görüşleri.....	46
Tablo 25. Kafa ve Göğüs Rejisterlerini Birleştirici Çalışmalar Yapmaya Yönelik Eğitimci Görüşleri	47
Tablo 26. Rejister Geçişleri İçin Özel Alıştırmalar Uygulamanın Çocuk Seslerinde Gerekli Olduğuna Yönelik Eğitimci Görüşleri	47

Tablo 27. Ses Egzersizlerini Bütün Bir Ses Alanlarını Kullanabilecek Şekilde Genişleterek Uygulamaya Yönelik Eğitimci Görüşleri.....	48
Tablo 28. Ünlü ve Ünsüzleri Kullanırken Bir Sıralama İzlenmesi Gerekliğine Yönelik Eğitimci Görüşleri	48
Tablo 29. Artikülasyon ve Diksiyon Çalışmaları Çocuk Seslerinin Gelişimi Açısından Yararlı Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri.....	49
Tablo 30. Tekerlemelerle Yapılacak Çalışmalar Çocuk Seslerinin Geliştirilmesinde, Artikülasyon Ve Diksiyon Açısından Beceri Kazanmaları Açısından Yararlı Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri	50
Tablo 31. Odaklama ve Ses Kaslarının Geliştirilmesine Yönelik Rezonans Çalışmalarına Yönelik Eğitimci Görüşleri	50
Tablo 32. Kapalı Ağız Çalışmaları Yapmak Çocuk Seslerinin Geliştirilmesinde Faydalı Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri	51
Tablo 33. m” ve “n” Konsonları İle Yapılacak Çalışmalar Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri	52
Tablo 34. Çocukların Ses Sağlıklarını Korumalarına Yönelik Bilgiler Verilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri	53
Tablo 35. Çocukların Ses Sağlıklarını Korumalarına Yönelik Ses Değişim Dönemi (Mutasyon) Hakkında Bilgiler Verilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri	53
Tablo 36. Eser Seçimi Çocuk Seslerinin Gelişimi Açısından Önemli Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri	54
Tablo 37. Bir Eserin Tiz Veya Pes Gelmesi Durumunda Eser Üzerinde Farklı Uygulamalar Ve Yine Eser Üzerinde Düzenlemelere Gidilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Diyafram Şekli	5
Şekil 2. Dil Kemigi.....	6
Şekil 3. Larenks Yüzeysel Görünüm.....	6
Şekil 4. Larenks Kasları	8
Şekil 5. Ses Organları ve Üretim Organları	10
Şekil 6. Alto- Soprano Rejister.....	16
Şekil 7. İnsan Vokal Kordlarının Histolojik Kesiti Ve Şematik Temsil	19
Şekil 8. Cooksey'in Ses Değişim Aşamaları İçin Ortalama Aralıklar	24



GİRİŞ

Doğal ve belki de ilk enstrüman denebilecek olan ses kaslarımız bizlere doğumumuzdan itibaren iletişimin temel ögesi olarak hayatımız boyunca eşlik eder. Profesyonel olarak kariyer planlamalarında da ses eğitimi oldukça köklü bir tarihçe ile müzik içerisinde yerini almıştır. Ses kaslarımızı bir kamera ile inceleyebildiğimizde iki küçük kastır. Fakat bu kaslar bilinçli bir şekilde kullanılmadığında veya ses hijyeni kurallarına uyulmadığı takdirde geri dönüşümü çok uzun veya imkânsız denebilecek şekilde kayıplara maruz kalmaktadır. Dolayısıyla ses eğitiminin sadece sesini profesyonel olarak kullanan kişileri değil, sesini kullanan herkesi kapsadığını düşünmek doğrudur.

Ses kaslarımız için doğru bir eğitim ne kadar erken başlar ise bu psikomotor davranışlar o denli kalıcı ve bilinçli olabilir. Özellikle mutasyon dönemi öncesi bu bilince sahip olmak, mutasyon döneminde yani sesin kritik döneminde oluşabilecek sorunların önüne geçebilir. Bu noktada eğitimcilerin çocuk seslerinde tercih ettikleri eğitim ve gelişim çalışmaları erken şan eğitimi olarak da nitelendirilebilir.

Sesi oluşturan organlar, kas ve bütün yapı ile ilgili en doğru davranışları kazandırmak sadece profesyonel ses ile ilgilenen kişileri kapsamaz. Çünkü sesimiz iletişimin temel ögesidir ve bir insanın günlük yaşamında sesi önemli bir iletişim aracıdır ve sesi ile ilgili bu yapıyı kullanma zorunluluğu vardır. Çocuklara bu eğitim sırasında verilecek bilgiler bir sonraki kritik dönem olan mutasyon dönemi için oluşabilecek durumlar için çocuğu bu evreye hazırlar. Böylelikle bir çocuk mutasyon döneminde yaşayacağı ses kırılmaları, ton tutamama veya seste ani tizleşip pesleşme gibi durumlar için sağlıklı davranışlar edinebilir ve bilinçli olarak sesini kullanabilir. Bu özellikle ergenlik dönemini de içerisine alan ses değişim döneminin hafif atlatılmasına da katkıda bulunan bir durumdur.

Bütün bu nedenlere dayalı olarak çocuk seslerinin eğitimi ve geliştirilmesi oldukça önemlidir ve hemen her alanda olduğu gibi bu alanda da çocuk yaşlarında başlayan eğitim oldukça önemli ve çocuğun geleceğine uzanan katkılar sağlamaktadır.

Bu araştırmada, yukarıdaki görüşlere dayalı olarak çocuk seslerinin eğitimi ve geliştirilmesinde, bu alana yönelik çalışmalar yapmakta olan eğitimcilerle bir çalışma yürütülmüş, yapılan çalışmalarla ne tür yöntemler kullandıkları ve çocuk seslerinin geliştirilmesine yönelik eğilimlerinin nasıl olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bu doğrultuda, betimsel araştırma yöntemlerine dayalı olarak bir anket geliştirilmiştir. Anket iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde 7 demografik değişken yer almaktadır. İkinci bölümde ise 26 adet beşli likert tipi ölçek sorusu bulunmaktadır. Araştırmada bu anket yoluyla eğitimcilerin görüşleri alınarak veriler toplanmıştır. Ölçek ile görev süresi, çalıştığı kurum, ses eğitimi, eğitim durumu, koro eğitimi ve nefes süresi değişkenleri arasında yapılan F testi analizi sonucunda, ölçek ile değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamış, buna dayalı olarak demografik değişkenlerle ölçek değişkenleri arasında ayrıca karşılaştırmalı analiz yapılmamıştır. Bir başka deyişle ölçeği etkileyen bir değişken mevcut değildir.

Araştırmanın sonuç ve bulguları arasında, çocukların koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonlarının koro çalışmalarını ve sahne performanslarını etkilediği, inici egzersizlerin, glissando egzersizlerin çocuk sesleri için yararlı olduğu, çocuk seslerinin geliştirilmesi amacıyla doğadaki (kedi, köpek, kuş, yılan, rüzgâr vb.) sesleri taklit etme çalışmaları yaptırılmasının yararlı olacağı, fonomimi çalışmalarının çocuk seslerinin gelişmesine katkıda bulunduğu, artikülasyon ve diksiyon çalışmaları ile tekerlemelerle yapılacak çalışmaların çocuk seslerinin geliştirilmesinde, artikülasyon ve diksiyon açısından beceri kazanmaları açısından çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlı olduğu, çocuklara ses sağlıklarını korumalarına yönelik bilgiler verilmesinin gerekli olduğu, eser seçiminin çocuk seslerinin gelişimi açısından önemli olduğu ulaşılan görüşlerden bazılarıdır.

Araştırmanın, çocuk sesleri üzerine yapılacak yeni çalışmalara ışık tutması ve önderlik etmesi arzu edilmektedir.

Tanımlar

Vokal: Vokaller sesli harflerdir. “Oluşumları sırasında, ses geçidinde hiçbir takıntıya uğramayan seslerdir” (Egüz, 1981). Ünlü: Ses yolunda bir engele çarpmadan çıkan ses, sesli harf, a,e,ı,i,o,ö,u,ü (TDK, 2011: 2447).

Konson:”Ses yolunda bir engele çarparak çıkan ses, sessiz, sessiz harf, konson, konsonant (TDK, 2011: 2447).

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

1. SESİN OLUŞUMU VE SESİN OLUŞUMUNDA GÖREV ALAN ORGANLAR

Ses bireye yaşama başladığı andan itibaren eşlik eden temel bir iletişim unsurudur. İlk zamanlar ses bir bebek için duygu ve ihtiyaçlarını anlatırken ağlama yoluyla sıkça kullandığı bir iletişim aracıdır. Daha sonra konuşmayı ve seslerin neleri ifade ettiğini öğrendikçe yaşamı boyunca iletişim kurarken önemli bir yer alır. Bazı bireyler seslerini mesleki amaçlarla ve kariyer aracı olarak kullanmayı tercih edebilir. Bununla birlikte her insanın sosyal bir varlık olması sebebi ve iletişiminin en önemli unsuru olması sebebiyle, ses kaslarını günlük yaşamının bir parçası olarak kullanması söz konusudur. Denizoğlu'na göre, iletişimin en temel ve kapsamlı enstrümanı olan insan sesi, insanoğlunun kurduğu uygarlığın da temel taşlarından birisidir. Ayrıca sesin, konuşma ve şarkı söylemede enformasyon aktarımı açısından sosyalizasyon sürecinde son derece önemli enstrümanlar olduğunu da vurgulamıştır (2020: 43).

Genel olarak ses bir hareket ürünüdür. Hareket eden cisimler titreşir ve bu titreşim kulağımıza ses dalgalarıyla iletilir. İnsanda da ses üretimi, akciğerlerden gelen havanın larenkste bulunan ses kasların titreştirmesi sonucu oluşur. İnsan ses oluşumu basit olarak böyle tanımlanabiliyor olsa da bu oluşumda rol oynayan birçok organdan bahsetmek mümkündür. Bu noktada ses üretiminde görev alan organları tanımak oldukça önemlidir.

Sesi meydana getiren ve karşıdaki varlığa etkili bir biçimde iletilmesini sağlayan bu organlar dört sistemde toplanabilir.

- Jeneratör Sistem
- Vibratuvar Sistem
- Rezonatör Sistem
- Konuşma Merkezi (Göğüş, 1994: 16, Saklıca, 2010: 5).

Bu sesin oluşumunda görev alan sistemlerden de anlaşılacağı üzere insanda ses üretimini sağlayan düzen tek bir etkene bağlı değildir. Birbirini etkileyen ve birden çok organın etkileşimi ile gerçekleşebilecek bir yapıdadır. Bu komplike yapıda yer alan organları ve organların fonksiyonlarını bilmek ses üretimine, ses eğitime katkı sağlayacaktır.

Postür, otururken veya ayaktaiken doğru duruş anlamına gelir. Ses üretimi tüm vücudun organize çalıştığı bir olgudur. Bu bakımından postür ses üretimi sırasında doğru uygulanmalıdır. Doğru postürün ses üretimine katkısı büyüktür. Gerilimden uzaklaşmış, kaslar yükten arındırılmış olmalıdır. Bu ve bunun gibi postür bozuklukları ses üretimini negatif etkileyecektir. Tüm vücudun koordineli bir şekilde aktif olduğu ses üretiminde postür davranışları önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle ses üretiminden önce, sesin kullanıldığı ortamı yöneten ve yönlendiren kişi veya ses eğitimcisi öğrencide bu tutumu gözlemlemeli gerekli noktalarda uyarmalıdır. Beklenen doğru duruş elde edilmeden çalışmalara başlanılmamalıdır. Çünkü öğrenilen yanlış davranışlar doğrusunu elde edene kadar çok uzun süreçler gerektirmektedir. Doğru postür; baş dik ileri ve geri eğiklik yapmaksızın yanlardan bakıldığında kulaklar tam omuzlar hizasında olmalıdır. Göğüs dik durmalı bel ve boyundaki çukurluklar normalden fazla veya az olmamalıdır. Karın düz olmalıdır. Omuzlar dik olmalı, çökmüş gibi olmamalıdır (Kazancıoğlu, 2008: 23). Eğer oturarak söyleme durumu söz konusu ise solist veya korist sandalyenin ucuna oturmalıdır. Kambur durmamalıdır. Postür rahat ve aynı zamanda kontrollü bir duruştur.

1.1. JENARATÖR SİSTEM

Ses kasların titreşebilmesi için ona güç kaynağı olan sistemimiz solunum sistemimizdir. Ses kaslarına gelen havayla titreşen ses kasları fonasyon yani ses üretimini gerçekleştirmeye başlarlar. Sesin oluşumu sırasında, larinksde bulunan ses tellerinin titreşimi için gereken enerjinin sağlanması, bir başka deyişle, ses oluşumu için gereken hava basıncının düzenlenmesi, solunum organlarıyla gerçekleştirilir (Ulutaş, 2011: 17).

Solunumun temel amacı insan yaşamı için gerekli oksijen alışverişini sağlamaktır. İkinci amaç ise ses üretiminde bir enerji kaynağı görevi üstlenmesi sebebiyle fonasyona katkı sağlamaktır. Bu noktada alınan nefesin kalitesi ve akciğerlerdeki alan, ses üretimini doğrudan etkilemektedir. Akciğerlerimizin hemen altında bulunan solunum ve boşaltım sistemini birbirinden ayıran diyafram kası oksijen alımında çok önemli bir rol oynar. Diyafram kasının etkin kullanımı durumunda akciğerlere alınacak oksijen miktarı için alan açılacaktır. Çünkü diyafram kası etkin olmadığı zaman akciğerlerin altında bir kubbe görünümüne sahiptir.

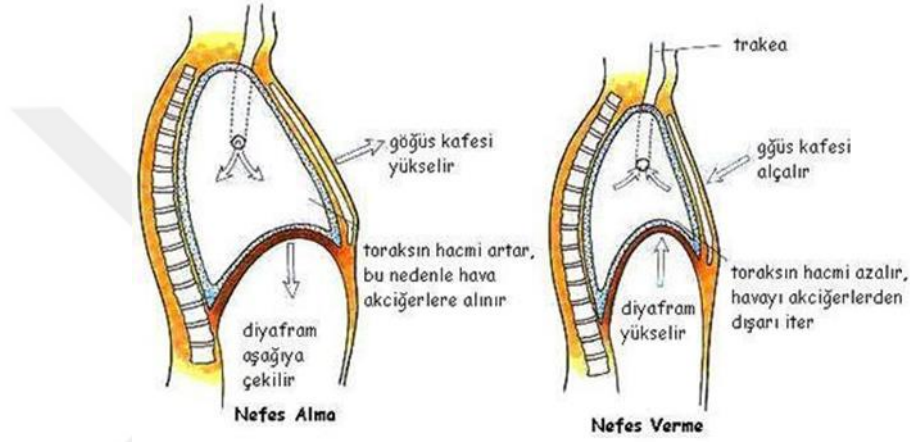
Akciğerlerin alt bölgesinden itibaren dolmaya başlayan hava, ciğerleri aşağıya ve yanlara doğru genişletmektedir. Ciğerlerin bu hareketi ile kubbe şeklindeki diyafram

aşağı doğru hareket etmekte ve karın öne, yana ve arkaya doğru genişlemektedir. Bu soluk şeklinde, alınan soluk hacmi çok fazla olmakta ve ciğerlerin en geniş açılımı sağlanmaktadır (Kızıldeli, 2008: 10).

Diyafram kası etkin halinde kubbe görünümünden yassı bir hale geçer. Bu da akciğerler için ve alınacak oksijen miktarı için daha fazla alan imkânı oluşturur. Fonasyon için gerekli olan hava alanına katkı sağlar.

Diyafram bölgesi akciğerlerin altında olduğundan ve karın kaslarının daha rahat bir biçimde denetlenebileceğinden dolayı, şarkı söylemede uzun cümleleri etkili ve verimli bir biçimde kullanmak bu nefes ile mümkün olacaktır. Ciğerlerdeki havanın yaklaşık %50'si sirküle edilebilir. Diyaframla birlikte, orta ve üst solunum beraber hareket eder (Baltacıoğlu, 2017).

Şekil 1. Diyafram Şekli



Kaynak: <https://www.diyafram.gen.tr/diyafram-kasi.html>

1.2 VİBRATUVAR SİSTEM

Larenks, akciğerlerden gelen havanın harekete geçirilmesiyle titreşen ses kaslarını içine alan bir kutucuktur. 3-6 boyun omurları arasındadır. Larenksin çatısı kıkırdaklarla bu kıkırdakları birbirine ve çevre dokulara bağlayan membranlar ve bağlardan oluşmaktadır (Kılıç, 2002).

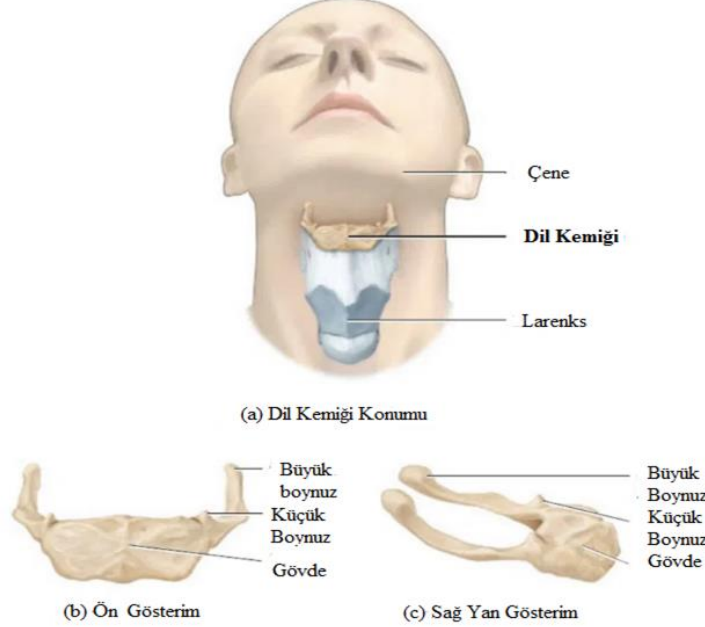
Gırtlakta oluşan ham ses (primer voice) titreşim bölgeleri sayesinde güçlenip şekillenir ve karakter kazanır (Çevik, 1999). Sesin ham halinden şekil alması aşamasında vibratuvary sistem etkin bir biçimde rol aldığını ifade edebiliriz.

1.2.1. Larenksin Anatomisi

Ses kaslarının içerisinde bulunduğu yapıyı ve bu yapının özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir. Ses kasları bir enstrüman olarak düşünüldüğünde larenks için bu enstrümanın kutusu olduğu düşünülebilir.

“Larinks soluk borusunda asılı tutan bir kemik vardır. Buna hyoid kemik denir. Bu kemik, tiroidin üstünde ve elle hissedilecek kadar belirgin olup kendisine bağlı kıkırdaklarla birlikte larinksin iskeletini oluşturur” (Vennard’dan akt. Çevik, 1999: 29).

Şekil 2. Dil Kemiği

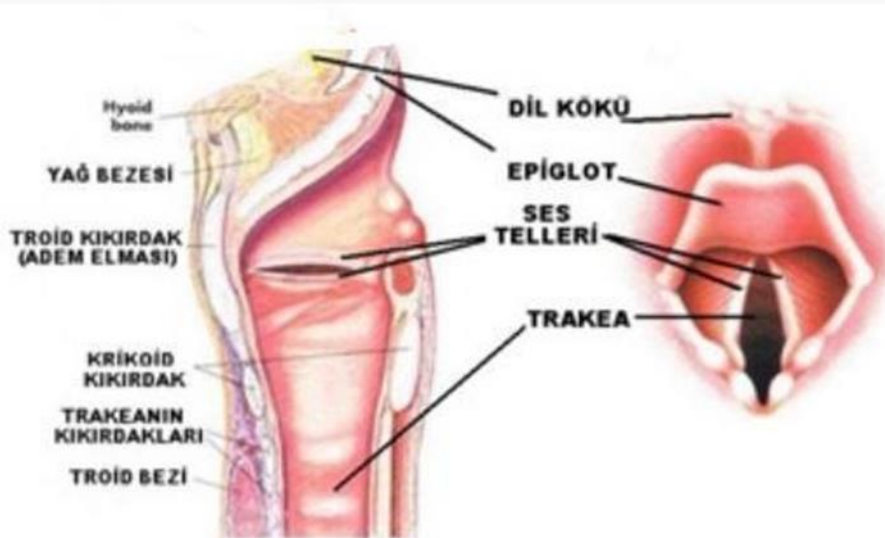


Kaynak: <https://www.tipacilar.com/os-hyoideum/>

“Larenks, üçü tek, üçü çift olmak üzere dokuz kıkırdaktan oluşmaktadır. Bunlardan tiroid, krikoid ve epiglot kıkırdaklar tek, aritenoit, kornikülat ve kuneiform kıkırdaklar çifttir. Tiroid ve krikoid kıkırdaklarla aritenoit kıkırdağın büyük bir kısmı, biyalen kıkırdaktan oluşmaktadır ve bu kıkırdaklar 25 yaşından itibaren ossifiye olmaya başlar. Kornikülat, kuneiform, epiglot kıkırdaklarla aritenoit kıkırdağın apeksi ise elastik kıkırdaktan oluşmakta olup ossifiye olmaz” (Kılıç, 2002: 1).

1.2.1.1. Larenksin Kıkırdakları

Şekil 3. Larenks Yüzeysel Görünüm



Kaynak: <http://kansercerrahisi.com/features/larenks-girtlak-kanseri>

- Krikoid kıkırdak, arkaya doğru uzanan laminası ile mühürlü bir yüzüğe benzemektedir (Cevanşir ve Gürel, 1982).
- Tiroid kıkırdak, Ön kısmında köşe yapan kenarın üst uçları dışa doğru fırlaktır (Adem elması). Tiroid kıkırdak ile üzerindeki hyoid kemik arasında bir ince zar gerilidir (Cevanşir ve Gürel, 1982: 16).
- Aritenoidler, arkada, krikoid kıkırdağın laminasını üst kenarına otururlar ve onunla dönme hareketleri yapabilen bir eklemlerle bağlantı halindedirler. Öne doğru uzanan processes vocalis, ses tellerinin yapışma yeri olarak görev yapar (Cevanşir ve Gürel, 1982: 17).
- Epiglot, epiglotun ucu, bir bağla tiroid kıkırdağın iç yüzüne tespit edilmiştir. Tabanı, farenks içinde serbest bir çıkıntı yapar ve gırtlak girişinin ön sınırlarını oluşturur (Cevanşir ve Gürel, 1982: 17).
- Kornikülat ve kuneiform kıkırdıklar: Arieptotik kıvrım içinde yer alan bu kıkırdıkları komikülat kıkırdak, aritenoidin apeksi ile eklem yapar (Kılıç, 2002).

1.2.1.2. Larenksin İçi

Vokal kordlar larinksi, Supraglottik bölge, Glottik bölge, Subglottik bölge olmak üzere 3 bölgeye ayırmaktadır.

Ses kasları larenkste glottik bölümün içinde yer alırlar. Mm'lik uzunlukta olan birer kas yapılarıdır.

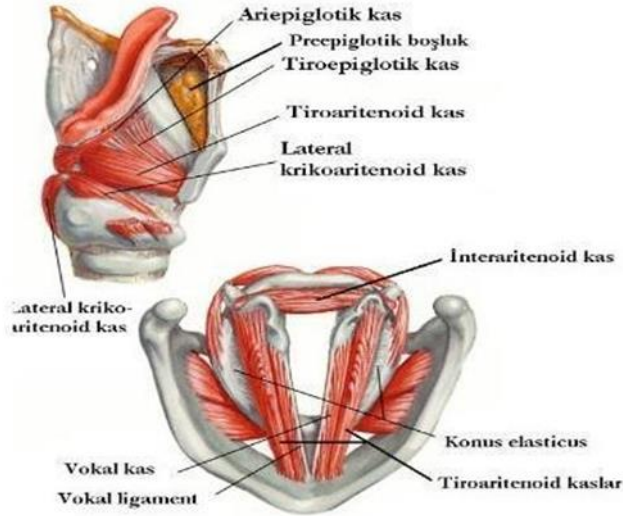
- Supraglottik bölge, Arieptotik pliklardan başlayıp, yalancı ses tellerine kadar uzanır (Cevanşir ve Gürel, 1982: 17).
- Glottik bölge, Muskulus vokalisi içeren ses telleri arasındaki bölge (Cevanşir ve Gürel, 1982: 18).

Ses kaslarımız iletişimin temel unsurudur. Birer kas yapılarıdır. Ses insanlık tarihine çok eski zamanlardan beri eşlik eder.

Subglottik bölge, Ses tellerinin altından başlayıp, krikoid kıkırdağın alt kenarına kadar ulaşır. Şarkı ve konuşma sesinin tını değişiklikleri burada oluşmaktadır (Cevanşir ve Gürel, 1982: 18).

1.2.1.3. Larenksin Kasları

Şekil 4. Larenks Kasları



Kaynak: <https://www.hayatarehber.com/larenks-girtlak-anatomisi>

Larenks kasları intrinsik ve ekstrinsik olmak üzere ikiye ayrılır.

Larenksin intrinsik kasları adduktörler, abduktörler, tensörler, relaksörler ve yardımcı kaslar olmak üzere 5 farklı gruptan oluşur:

1. Adduktörler: Vokal foldları birbirine yaklaştıran, fonasyonu başlatan ve devam ettiren kaslardır. Lateral(yan kaslar) krikoaritenoid kaslar, transvers aritenoid kas ve oblik aritenoid kaslardan oluşur.
2. Abduktörler: Vokal foldları birbirinden uzaklaştıran fonasyonu sonlandıran kaslardır. Posterior krikoaritenoid kaslardan oluşur.
3. Tensörler: Vokal foldları geren kaslardır. Krikoid ve tirovokal kaslardan oluşur.
4. Relaksörler: Vokal foldları gevşeten kaslardır. Tiromuskuler kaslardan oluşur.
5. Yardımcı Kaslar: Tiroepiglotik kaslar, superior tiroaritenoid kaslar ve ariepiglotik kaslardan oluşur. Larenksin ekstrinsik kasları, larengeal elevatörler ve larengeal depresörler olmak üzere iki grupta incelenir. Larengeal Elevatörler, larenksi yukarı kaldıran kaslardır. Anterior ve posterior digastrik kaslar, stilohiyoid kas, miyohiyoid kas, geniogyoid kas, genioglossal kas, hiyoglossal kas ve tirofaringeal kaslardan oluşur. Larengeal depresörler ise sternohiyoid kas, omohiyoid kas, sternotiroid kas ve tirohiyoid kaslardan oluşur (Batuk, 2015: 7).

Larenksin içsel kaslarının birbirinden farklı beş sınıf şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Bunlar; ses kaslarını birbirine yaklaştıran fonasyonu başlatan ve devam ettiren, ses kaslarını birbirinden uzaklaştıran sonlandıran, ses kaslarını geren, ses kaslarını gevşeten ve yardımcı kaslardır. Larenksin dışsal kasları ise iki grupta incelenmektedir.

Erişkin ve çocuk larenksi arasındaki anatomik ve fizyolojik farklılıklar farklı ses parametrelerinin oluşmasına neden olur. Bu anatomik ve fizyolojik farklılıklar şunlardır:(Akmeşe, 2008).

- Çocukta vokal yol solunum, yutma ve hava yolunun korunması konusunda yeterli gelişmiş iken ses özellikleri sınırlıdır.
- Vokal yol erişkinde uzun ve tübüler iken çocukta kısa ve huni şeklindedir.

- Çocukta epiglottis omega şeklinde olup, larenks pozisyonu boyunda daha yüksektedir.
- Tiroid açısı erkek çocukta 110°, kız çocukta 120° derecedir (erişkin erkek 90°, bayan 110°).
- Krikoid kıkırdak erişkindeki sirküler yapısının aksine ovaldir.
- Aritenoid kıkırdak vokal prosesi, çocukta erişkine göre daha anterior yerleşimlidir.
- Erişkindeki tirohiyoid membran ve ligamen yapısı çocukta yoktur ve tiroid kıkırdak hyoid kemikle devamlılık gösterir.
- Kıkırdak yapılar çocukta daha yumuşak ve esnek, vokal kordlar daha kısadır, kas yoğunluğu azdır. Vokal kord mukozal yapısı farklılaşmamış tabakalardan oluşur, vokal ligamen immatür yapıdadır.
- Erişkinde vokal kord kıkırdak/membranöz kısımlarının oranı 1/2 iken çocukta daha büyük aritenoid kıkırdaklar nedeniyle 1/1' dir.
- Çocukta mandibula daha yüksek ve posterior yerleşimli, dil daha hacimli, kısa ve oral kavite içindeki hareketleri kısıtlıdır.
- Erişkinde sert damak daha kaudal yerleşimli, yumuşak damak elevatör fonksiyonu baskın iken, çocukta sefalik yerleşimli bir sert damak yapısı ve tensör fonksiyonları baskın bir yumuşak damak hakimdir (Akmeşe, 2008). Tüm bu anatomik farklılıklar, çocuklarda erişkinlerden farklı ses parametrelerini doğurur. Bunlar:
- Çocuklarda ses erişkindekinden daha tizdir ve rezonans özelliği olarak nazaliteye daha yatkındır.
- Fundamental frekans değerleri 250 Hz'in üzerindedir (erişkin erkekte 80-150 Hz, bayanda 150-250 Hz).
- Tınısı yüksek, ses aralığı dardır. - Ses şiddeti orta ile yüksek arası iken ses stabilitesi düşük ve tutarsız, ses başlangıcı (voice onset) ağırlıklı olarak serttir.
- Maksimum fonasyon süresi erişkinde 20 saniye iken çocukta 15 saniyenin altındadır (Akmeşe, 2008: 9-10).

Ergenlik dönemi ile birlikte gözlemlenen büyümeler ve değişimler ses kaslarında da görülmektedir. Bu değişimler sesin oluşumunda yer alan organlar arasında da gözlemlenmekte ve duyulmaktadır. Fizyolojik değişimlerin ses kasları üzerindeki etkisi dönem boyunca devam etmektedir. Bu etkiler arasında çocuk seslerinin daha tiz olması rezonans bakımında nazaliteyi yatkın olma durumları yer almaktadır.

1.3. REZONATÖR SİSTEM

Ses tellerinden başlayarak, dudaklar ve burun deliklerine kadar uzanan ve farenks, ağız, burun boşluklarını içine alan bir bölgedir (Cevanşir ve Gürel, 1982: 37).

Larenkste titreşim halinde olan ses kasları yansımaya hazırdırlar. Sesin, kaynağından çıktıktan sonra çevrenin akustik özellikleriyle şekillenerek nitelik kazanmasına rezonans denir. Sinüs boşluklarının biyolojik boyutu ve kullanılabilirliği ile ses hacim kazanır. Rezonans sırasında kullanılan organlar rezonatör olarak adlandırılır.

Rezonatör bölgeleri aktive etmek için ve problemleri çözme odaklı ünlü ve ünsüz harflerin oluşumlarına göre egzersizler yapılmalıdır (Özgür, 2016: 5).

Ses yolu ile bir engele rastlamadan çıkan harfler ünlü, tek başına telaffuz edilemeyen yanında bir ünlü harfe ihtiyaç duyularak çıkarılan harfler ise ünsüz harfler olarak tanımlanır.

Dilin geriye çekilmesi, yumuşak damağa yaklaşması ve kapanmanın farenkste oluşmasıyla *kalın* ünlüler olan “a, ı, o, u”; dilin ileri doğru hareketi ve sert damağa yaklaşmasıyla *ince* ünlüler olan “e, i, ö, ü” oluşur. Dudakların düz durumda olduğu zaman çıkan “a, e, ı, i” ünlüleri *düz*; büzülüp yuvarlaklaştığı durumdayken çıkan “o, ö, u, ü” ünlüleri *yuvarlak* ünlülerdir. Alt çene açılıp ağız boşluğu genişlediği zaman çıkan “a, e, o, ö” ünlüleri *geniş*; alt çenenin az açık ve ağız boşluğunun dar olduğu durumda çıkan “ı, i, u, ü” ünlüleri *dar* ünlü harflerdir.

Boğumlanma noktasına göre ünsüzler yediye ayrılır:

Dudak ünsüzleri: İki dudağın birbirine dokunması ile oluşan “b, m, p”dir. Bunlara ağız dışı ünsüzleri de denir.

Diş-dudak ünsüzleri: Alt dudağın üst ön dişlere temasıyla oluşan daraltıcı “f, v”

Diş ünsüzleri: Dilin ucunun veya ön kısmının üst ön dişlerin arkasına veya alveolar kemiğe dokunması ya da yaklaşmasıyla oluşan “d, t, n, s, z”

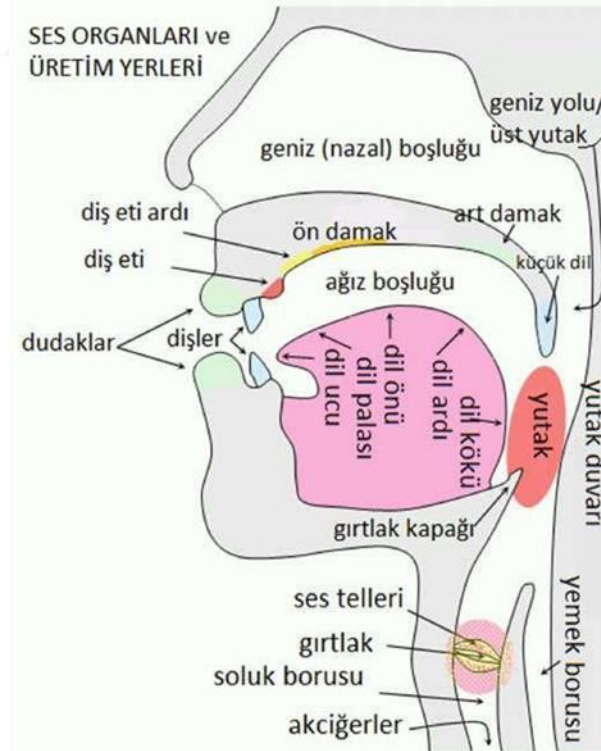
Damak-diş ünsüzleri: Dilin ucunun veya ön kısmının alveolar kemiğe ya da sert damağa dokunması veya yaklaşmasıyla oluşan “c, ç, j, ş”

Sert damak ünsüzleri: Dilin ucunun ya da orta kısmının sert damağa dokunması ya da yaklaşmasıyla oluşan “g, k, l, r, y”

Yumuşak damak ünsüzleri: Dilin arka kısmının yumuşak damağa dokunması ya da yaklaşmasıyla oluşan “ğ”

Larenks ünsüzü: Ses tellerinin yarı açık durumunda çıkan “h” (Özgür, 2016: 56-59).

Şekil 5. Ses Organları ve Üretim Yerleri



Kaynak: https://www.academia.edu/37774179/SES_organları_ve_üretim_yerleri

Ses eğitimi uygulamalarında rezonans, sesin rezonatör bölgelerde-soluk borusu, göğüs, gırtlak bölgesi, yutak, ağız, alt çene, damak, burun ve sinüsler-yankılanarak

büyümesi, tını zenginliği kazanmasıdır. Ses tellerinin titreşimiyle oluşturulan ses rezonans odacıklarından geçerek rengini kazanır (Gürhan, 2013: 12).

Rezonatör bölgeler, konuşma ve şarkı söyleme sırasında iki önemli görev yapmaktadırlar:

- a) Rezonatör olarak iş görürler ve ses tellerinde oluşan primer tonun kuvvetlenmesine yararlar. Bu, fiziksel rezonans prensiplerine göre rezonatör bölgelerin form ve büyüklük değişikliği ile olur.
- b) Harflerin oluşumunda rol oynarlar. Sesli harfler, alt çene ve dilin karakteristik bir tını bölgesi oluşturması ile, sessiz harfler ise aynı bölgelerde engeller yaratılarak meydana getirilirler (Cevanşir ve Gürel, 1982).

1.4. ARTİKÜLATÖR SİSTEM

Şarkı söyleme veya konuşmada açık, anlaşılır konuşmak son derece önemlidir. Bunun sağlanabilmesi ve ses oluşumunda yine etkili ve aktif olan artikülatör organlar bulunmaktadır. Primer glottik sesin supraglottik larenks, farenks, paranasal sinüsler, nazal kavite ve oral kavitede rezonansa uğraması ile bazı frekanslarda güçlenir, bazılarında ise söner. Damak, dil ve dudak hareketlerinin dinamik faaliyetleri sonucunda ses artikülasyonu tamamlanarak konuşma elde edilir (Gerçekler vd., 2000:77).

Dil, en önemli artikülatör organdır. Oral boşluğun tabanını oluşturur ve tamamen kas yapısındadır. Kasıldığında daralır ve kısalır, gevşediğinde ise genişler ve uzar. İntrinsik dil kasları; superior longitudinal, inferior longitudinal, transvers ve vertikal dil kaslarından oluşur. Ekstrinsik dil kasları ise genioglossus, hyoglossus, styloglossus, kondroglossus ve palatoglossus kaslarından oluşur. Dudak, oral boşluğun girişini oluşturur. Dudak ve yüz kasları dudak hareketlerini sağlar. Çene, dilin pozisyonlanması için platform bölge oluşturur. Yumuşak damak, ağız tavanının arka 1/3'lük kısmını oluşturur ve uvula ile sonlanır. Kas yapısında olan yumuşak damağın hareketi ile hava akımı oral veya nazal boşluğa yönlendirilir (2,5). Dişler, dental bölge olarak da isimlendirilir. Konuşma sırasında özellikle frikatif fonemlerin üretilmesine yardım eder. Alveolar sırt, üst dişlerin hemen arka kısmı olan bölgedir. Ünsüz fonemlerin üretimine yardım eder. Sert damak, ağız tavanının 2/3'lük ön kısmını oluşturur ve kemik yapısındadır (2,5) (Batuk, 2015: 8).

Artikülatör sistem içerisinde yer alan organları ve bu organların artikülasyon sırasındaki fonksiyonlarını bilmek, yapılacak artikülasyon çalışmaları ve karşılaşılabilecek artikülasyon sorunlarını çözme durumlarında yararlı olacaktır. Komplike bir yapı olan insan sesinin sistemlerini tanımak ve sistemleri geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak ses eğitiminin temel anlayışıdır.

Sistemin anatomik ve fizyolojik özellikleri de yine bir ses eğitimcisi tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu anatomik ve fizyolojik özellikler kadın ve erkekte, çocuk ve yetişkinde, hatta kadınlar ve erkekler içinde farklı ses renkleri arasında dahi

farklılıklar göstermektedir. Yapılan araştırma çerçevesince çocuk seslerinin anatomik ve fizyolojik özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır.

2. ÇOCUK SESLERİNİN ANATOMİK VE FİZYOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Çocuklar seslerini doğumlarından itibaren kullanmaya başlarlar. Ağlarken çıkardıkları ve daha sonra çevrelerini taklit ederek ürettikleri sesler iletişimlerini sağlayacak olan konuşma sürecinin temel taşlarıdır.

Runfola, M., ve Rutkowski, J. (Eds.) (2010:vii) binlerce çocukla yaptıkları araştırma ve çalışmalarda fiziksel bir engelin olmadığı durumlarda konuşabilen herkesin şarkı söyleyebildiklerini, bununla birlikte bazı kişilerin şarkı söylemek konusunda doğal bir yeteneğe sahip olduklarını bazılarının ise daha az veya böyle bir yeteneğe sahip olmadıklarını belirtirler. Bu sözler şarkı söyleme yeteneği olmayanların bu yeteneklerinin geliştirilemeyeceği anlamına gelmez. Konuşma yeteneği olan herkes şarkı söyleyebilir. Dil açısından zengin ortamlarda bulunan çocuklar dil yeteneklerini geliştirirler ve benzer şekilde müzik açısından zengin ortamlarda bulunduklarında ve başkalarıyla müzikal etkileşim içerisinde bulunduklarında da şarkı söylemeyi öğrenirler. Evde ve anaokulunda şarkı söylemeye ve seslerini kullanmaya başlayan çocuklar ilerleyen dönemlerde şarkı söyleme seslerini kullanma konusunda rahat olurlar. Runfola ve Rutkowski'nin bu görüşleri erken yaşlardan itibaren çocukların şarkı söylemelerinin gereğini vurgularken bir yandan da dil gelişimlerine katkı sağlayabileceğini işaret etmektedir.

Çocuk sesinin anatomik yapısı ile büyüklerinki arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır ki bu da çocuklarda ses eğitiminin daha özel ve önemli bir bakış açısı ile yürütülmesinin gereğine işaret etmektedir. Saklıca (2010: 24) çocukluk döneminde genelde soprano ve alto olarak adlandırılan çocuk sesinin, ergenlik dönemiyle, kızlarda ve erkeklerde larenksin gelişimine bağlı olarak farklılıklar gösterdiğini, birçok eğitimcinin profesyonel ses eğitimi genelde kızlarda 16-17, erkeklerde 18-19 yaşlarında başlatılmasının uygun olacağı görüşünde olduğunu söyler.

Sesin oluşumunda görev alan tüm organlar çocukluk döneminde de aynıdır. Fakat boyut ve işlevsellik bakımından farklılık göstermektedir. Ergenlikle beraber gelecek olan hormonlara henüz maruz kalmadığından olgunluk olarak bir yetişkinle farklılık göstermektedir.

Çocuklarda larinks yetişkin larinksinden anatomik olarak sadece küçük değil; aynı zamanda yapısı ve işlevi açısından da farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar ses yolunun şekli, larinksin boyundaki yerleşimi, larinksin oluşturan yapıların boyutları ve işlevlerinde görülmektedir. Bu farklılıklar incelendiğinde ses yolunun çocuklarda kısa ve huni şeklinde olduğu, yenidoğan larinksinin boyunda yüksek konumda yani C3-C4 vertebra hizasında olduğu ve yaş ilerledikçe boyunda aşağı doğru indiği görülmektedir (Tadihan Özkan vd., 2014: 28).

Solunum her çağda oldukça önemlidir. İyi bir nefes iyi bir fonasyonun önkoşuludur. Elbette akciğer kapasitesi ve diyafram bir yetişkin ile boyut bakımından farklılıklar göstermektedir. Yine de diyafram kasının desteği her dönem için önem arz etmektedir.

Bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinden sonra, çocuk sesi 9 yaşına kadar genellikle aynı karakteri taşır. 9 yaşından başlayarak göğüs, baş ve ikisi arasında yer alan ses bölgeleri oluşmaya ve giderek belirginleşmeye başlar. Böylece çocuğun sesi yeni bir karakter kazanır. 9 yaşında, gırtlak büyümeye, ses sınırları genişlemeye başlar. Ses, orta gürlükte, yumuşak ve tatlı bir karaktere sahiptir. Ses genişliği Re1-Do2 arasındadır. Kız ve erkek çocuk sesleri arasında önemli bir fark olmamakla birlikte, erkek çocukların sesleri, kızlara göre daha iyi bir gelişim gösterir. 9 yaşından önceki dönemde elverişli bir ortamda genellikle orta gürlükte (mf-mp), yumuşak ve tatlı bir karakter taşıyan çocuk sesi, 9 yaşından başlayarak daha da gelişerek 12-13 yaşlarında en üst noktaya ulaştıktan sonra, 13-14 yaşlarında (ses değişimi) yeni bir oluşum dönemine girer (Uçan, 1997: 22-23).

Bir ses eğitimcisinin, bu yapıları bilmesi beklenmektedir. Çünkü ses kasları çok hassas yapılardır. Dolayısıyla bu dönem hakkında kritik noktalar belirlenip eser seçimleri, egzersiz seçimleri vokal foldlara/ses kaslarına ve çocuğun hazır bulunuşluğuna göre belirlenmelidir.

İnsanoğlunun şüphesiz en kritik dönemlerinden biri olan ‘Ergenlik Dönemi’ ses için de aynı önemi ve kritikliği taşımaktadır. Bu dönemde öğretmenlerin sesi kullanma konusunda bireye bilgiler vermesi ve sesin sınırlılıklarını bilmesi gerekmektedir. Çünkü dönem sağlıklı atlatılmazsa meydana gelecek olumsuz sonuçlar geri dönüşümü zor veya imkânsız olacaktır.

Ergenlik döneminde fizyolojik değişimler ses tellerimizde de görülür. Bu dönemde erkek çocuklarında daha belirgin gözlenebilmektedir. Sesteki kalınlaşmalar, kırılmalar dönemde sıkça görülen özellikler arasında başta gelmektedir. Fizyolojik olarak, yüzdeki değişimler, larenksin aşağıya inmesi (rezonatör bölgelerin büyümesi), göğüs duvarının genişlemesi (vital kapasitenin artması) gibi birçok etken ses değişiminin nedenlerindendir (Otacıoğlu, 2017: 51).

Erkek çocuklarda ses tellerinde 1 cm uzama tam olarak bir oktav kalınlaşmaya, kız çocuklarında 3mm uzama B3(büyük üçlü) bir ses kalınlaşması gözlemlenir. Bu

dönemde larenksin aşağı inmesi ve teldeki uzamalardan meydana gelen değişimler göz önünde bulundurularak yapılan egzersiz süreleri kısaltılmalı, söylenecek eserlerin tonları dönemin kritikliği göz önünde bulunarak titizlikle seçilmelidir.

Dönem gereği bireydeki değişimler bireyin özgüvenini ve psikolojik durumunu etkileyeceği için birey konuşmama, sesini kullanmama tutumları sergileyebilir. Böylesi durumlar fark edildiğinde bunun doğal bir süreç olduğu defalarca anlatılmalıdır.

2.1. ÇOCUK SESLERİNDE SOPRANO VE ALTO SES TÜRLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Şarkı söylemenin tarihinin çok eskilere dayandığı gibi çocuk seslerinin şarkı söyleme sanatı içerisinde yer alması da oldukça geçmiş tarihlere dayanmaktadır. Dini törenlerde kadın sesinin yasaklı olduğu dönemde erkek çocuk sesleri tiz partileri seslendirmede başvurulmuş ses türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Henüz ergenliğin getirdiği hormonlar ile tanışmayan ses kasları ve larenks soprano ve alto ses özellikleri göstermektedir. Biyolojik olarak ve eğitim açısından tipik bir soprano ve alto ses rengi arasında paralellik içerisinde dir.

Kız ya da erkek, tüm çocuk sesleri kadın sesleriyle benzer özelliklere sahiptirler. Tınısı ve gürlüğü farklı ise de yükseklik bakımından yaklaşık olarak aynıdır (Çevik, 1999: 76).

Bu noktada soprano ve alto ses özelliklerini bilmek mutasyon dönemine girmemiş yaş grupları ile çalışan eğitimci için oldukça önemlidir. Soprano, ince kadın sesidir. Alto ise kalın kadın sesidir. Korolarda genelde ana ezgi sopranolardadır. Sopranolar altolara göre ses kaslarını daha hızlı hareketlerle kullanırlar. Çocuk sesleri korolarda birinci ve ikinci soprano olarak sınıflandırılabilir. Alto sesler koyu ve dolgun tınılar için korolarda yerlerini alırlar.

Register kavramı, seste akustik olarak duyulan bir olay olarak görülmektedir. Töreyin (2015: 122). Register kavramının ses eğitiminde ses bölgelerini anlatmak üzere kullanıldığını söyler ve Archainbaud'un gereğince homojen, aynı ilkelerle üretilmiş sesler demeti olarak açıkladığını aktarır.

Karaçalı (2012: 15) "1841 yılında Manuel Garcia ilk defa Traité kitabında, günümüze kadar referans olarak kalan üç rejistir kavramının klasik tanımını yapmıştır. Garcia'ya göre rejistirler göğüs, falsetto ve kafa rejistirleri olarak üçe ayrılır. Rejistirlerin geçiş noktalarına passaggio veya breaks denir. Ses bu kırılma noktalarında

bir önceki rejistire göre farklı duyulur. Garcia bu tanımı, sadece seste duymuş olduğu kırılmalar ve renk farklarına göre değil, kord vokallerin bu rejistirlerdeki hareketlerini gözleyerek belirlemiştir. Kord vokallerin bu üç rejistirdeki vibrasyonlarında farklılıklar vardır. Garcia, göğüs rejistirinde kord vokallerin tamamının uzunlamasına ve derinlemesine vibrasyonlar yaptığını, falsetto ve kafa rejistirlerinde ise sadece kord vokallerin ince kenarlarında vibrasyon olduğunu ve titreşen bölgenin daha sınırlı olduğunu gözlemiştir. Garcia'nın aynalar ile yapmış olduğu bu gözlem, günümüz teknolojisi kullanılarak elde edilen sonuçlara oldukça yakındır" açıklamasını yapar.

Vennard (1967) ise rejisterlerin akustik bir durum oldukları gibi fizyolojik yapı ile de ilgili olduklarını, larenksin göğüs rejisterinde aşağı indiğini, orta tonlarda normal pozisyonunda durduğunu ve kafa rejisterinde yukarı doğru çıktığını ve ses kaslarının gerildiğini dile getirmiştir (Töreyin, 2015: 122).

Denizoğlu (2020: 208) rejisterleri açıklamak için sadece glotik vibrasyonların anlaşılmasının yetmeyeceğini belirtir. Ses yolunun ve trekeanın rezonasyon özelliklerinin, ses kaynağını sürekli olarak etkilediğini vurgular ve "intrensek larengeal kasların kasılma kombinasyonlarıyla şekillenen farklı glotik geometride ortaya çıkan ses tınları, rejisterler olarak bilinir" der. Bir rejister ile çıkarılan seslerin belirli perde genişliği içerisinde yer aldıklarını ve benzer tınıya sahip olduklarını söyler ve rejister kavramının, larenkste belirli bir kas kurulumunun biyomekanik-akustik sonucu olduğunu, dolayısıyla intrensek kasları (ve onları etkileyen dinamik kassal askı sistemi) eğiterek rejister kalitesinin değiştirilebileceğini ekler.

Rejisterlerle ilgili isimlendirme ve mekanizmaların hala tartışmalı olduğunu dile getiren Denizoğlu (2020: 208) özellikle kafa sesi ile falsettonun sıklıkla karıştırıldığını, kimilerinin falsettoyu erkeklerin tiz kadın sesi benzeri sesleri olarak tanımladığını, ağır rejister grubu(gıcırta, göğüs) ve hafif rejister grubu(falsetto, ıslık) olarak da sınıflamalar yapılabildiğini, rejisterlerin larengeal mekanizma olarak da tanımlanmış olduğunu aktarır. Denizoğlu, rejisterleri, pedagojik, algısal, musküler bilgiler doğrultusunda 4 temel rejister olarak sınıflandırmıştır.

“1.Gıcırta rejisteri (M0-Mekanizma 0,vocal fry)

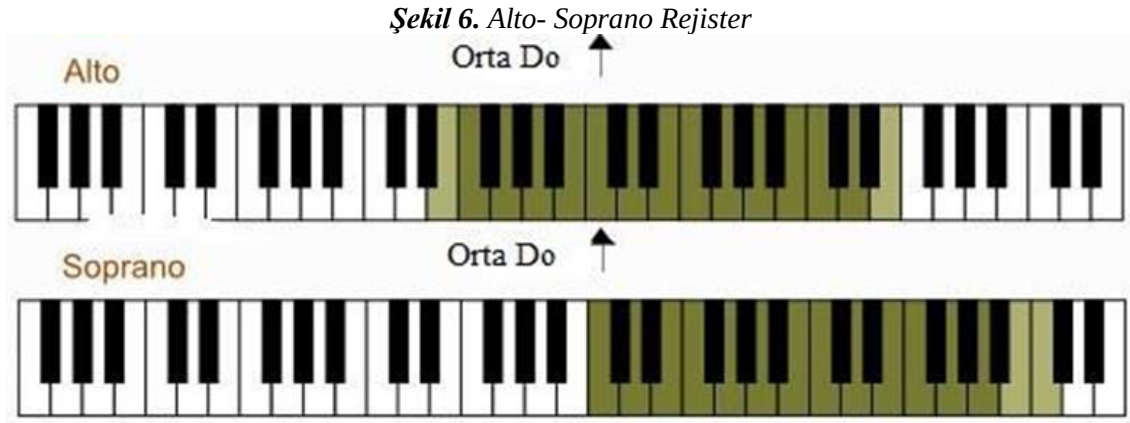
2.Göğüs rejisteri (M1-Mekanizma 1,voce di petto)

a.Alt göğüs rejisteri

b.Modal rejister

- c.Üst göğüs rejisteri
- 3.Falset rejister (M2-Mekanizma 2, *voce di fitne*)
 - a.Yukarı falsetto
 - b)Aşağı falsetto
- 4.Isık rejisteri (M3-Mekanizma 3,Flüt rejisteri, *flageolet*)
- 5.Karma rejister (M2A-Mekanizma 2A, *voce di testa*,baş rejisteri, orta rejister, kafa sesi)” (202: 209).

Soprano ve Alto registerları aşağıdaki görselde gösterilmiştir.



Kaynak: <https://www.singwise.com/articles/understanding-vocal-range-vocal-registers-and-voice-type-a-glossary-of-vocal-terms>.

Ses sınırlarını bilmek gerek egzersiz sırasında gerekse seçilen eserlerin tonu bakımından oldukça önemlidir. Ses sınırlarını aşan eser ve egzersiz seçimleri ses sağlığı olumsuz yönde etkileyecektir. Dolayısıyla bu ses sınırları iyi bilinmeli ve yapılan çalışmalar bu sınırlar göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Korolarda seçilen eserler partilerin güçlüklerine göre uygun ses renklerine verilmelidir.

3. ÇOCUK SESLERİNİN EĞİTİMİ VE KULLANILAN YÖNTEMLER

Ses eğitimi, bireye ses eğitiminin öğeleri dikkate alınarak, kendi sesini tanıması ve yine sesini bu öğeleri baz alarak sesini kullanması durumudur. Bu eğitim çok uzun bir zaman dilimi ve disiplin isteyen bir süreçtir Ses eğitimi, bireylere sesini konuşurken ve şarkı söylerken anatomik ve fizyolojik yapı özelliklerine uygun olarak kullanabilmesi için gereken davranışların kazandırıldığı, önceden saptanmış ilke ve yöntemlerle planlanan hedeflere yönelik olarak uygulanan, planlı programlı bir süreçtir (Töreyin, 2008). Bakıldığında insan her nereye giderse gitsin yanında taşıdığı, hiç ayrılmadığı bir enstrüman ile doğar. Ses üretimi komplike bir olay olduğundan tüm vücut bir enstrüman olarak düşünülebilir. Başlangıçta yaşama ihtiyaçlarımızı anlatmak üzere ağızla kullandığımız sesimiz, dil gelişimi basamaklarından geçerek anlamlı

sözcükler üretmeye başlar ve iletişimin temel ögesi olarak sosyal yaşantıda önemli bir yer tutar.

Ses herkes için iletişimde ortak unsur olsa da her bireyde sesi üreten organlar birbirinden farklılık göstermektedir. Birbirinden farklılık gösterdiği gibi yaş faktörüne göre olgunlukları değişmektedir. Dolayısı ile toplu veya bireysel fark etmeksizin ses eğitimcisi ders verdiği öğrencinin bireysel ses özelliklerini iyi tanımalıdır.

Okul müzik eğitiminde, ses eğitime yönelik ders etkinliklerinin en doğru ve en verimli şekilde yürütülmesi amacıyla öğretmen, sınıftaki tüm öğrencilerin seslerini iyi tanımalıdır. Çünkü bireysel ve grup çalışmalarına katılacak öğrenciler bu şekilde belirlenebilir (Ekici, 2010: 17).

Ses eğitime çocuk yaş grubunda en güzel ve verimli imkân sağlayan alan korolardır. Çocuklar bu dönemde bir koroda aktif olarak yer alırsa hem müzikal anlamda hem de sosyolojik anlamda kendilerine katkı sağlamış olacaktırlar.

Koro müziği, iletişimsel, duygusal ve kültürel ifade olarak, insanoğlunun estetik hassasiyetini arttırmak ve sosyal, entelektüel, fiziksel ve zihinsel yeteneklerini geliştirmek üzere, sanatsal bir dil olarak, insan uygarlığını kaydeden ve aynı zamanda insan kültürleriyle birlikte gelişen sanat formudur (Özcan Coşkunsoy, 2018: 3).

Skelton (2007) M.Emma Seiler (1987)'in “Çocuklara şarkı söylemeyi öğretmeyi başlı başına bir sanat olarak görüyorum. Yetişkinlerin seslerini geliştirirken karşılaşılan güçlüklerden çok daha fazla dikkatli ve nazik muameleyi gerektirir ve bu nedenle, çocukların seslerini eğitme konusunda yalnızca en iyi öğretmenlere güvenilmelidir” sözlerini aktarır. Ayrıca Skelton(2007) sözlerinin devamında, birçok öğretmenin, çocuklar ve ergenler için ses pedagojisi konusundan uzak durduklarını, bazılarının ergenliğin tamamlanmasından önce ciddi ses eğitiminin yapılmaması gerektiğine dair kesin bir inanca sahip olduklarını belirtmektedir. Sözlerinden birçok eğitimcinin nasıl bir eğitim vereceklerini bilmedikleri, sadece genç şarkıcılara neyi öğretecekleri konusunda çok genel bazı bilgilere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ses pedagoglarının çocuklara kendi kendilerine şarkı söylemeyi öğretmek konusunda değil, bu tür bir eğitimin sorumlu ve etkili bir şekilde nasıl ilerletileceği konusunda endişeleri olduğundan söz etmektedir. Ayrıca bir çocuğun sesinin değişimine karşı savunmasızlığıyla ilgili olarak, kıkırdakların, kasların, bağların ve diğer dokuların hızlı

büyümesiyle birlikte ses değişimi sırasında, gırtlak özellikle yanlış kullanıma ve kötüye kullanıma açık hale geldiğini belirtir.

Thurman (2012)'a göre, ergenlik, önemli bir nörobiyolojik gelişim ve psikososyal adaptasyon dönemidir.

20.yy'da erkek seslerinin korolarda çalıştırılmaya devam etmesine yönelik yeni teorilerin öne sürüldüğü bir dönemi ifade etmektedir. Önceleri vokal pedagogları ses değişim dönemleri sürecinde erkek seslerinin kırılma ve geri dönüşü olmayan sağlık sorunlarına yol açabileceği düşüncesi ile şarkı söylemeyi bırakmaları konusunda ısrar ederken daha sonraları bu görüşün aksine görüşler de ortaya konmaya başlamış, hatta bazı uzmanların (McKenzie, 1956'dan akt. Fisher, 2020) daha özgüvenli ve yetkin şarkıcıların yetiştirilmesi için değişim döneminde de şarkı söylemeleri gerektiğini savunmuştur (Fisher, 2020).

Mutasyon/ses değişim dönemi öncesinde kız ve erkek çocukların ses organları arasında anatomik veya fizyolojik bir fark bulunmamaktadır. Bununla birlikte Skelton (2007) çocukların sesleri üzerine yapılan ilk çalışmaların, erkeklerin genel olarak fiziksel açıdan daha güçlü ve kızlardan daha aktif olduklarını, bu nedenle, gırtlak anatomisi aynı olsa da, erkek çocukların nefes desteğinin genellikle daha güçlü ve şarkı söyleme yeteneğine çok daha fazla olanak sunduğunu ortaya koyduğunu söylemektedir. Makalesinin ilerleyen bölümlerinde erkek ve kadın sesleri arasındaki en belirgin farkın ergenlik döneminde ortaya çıktığını Lynne Gackle tarafından yapılan karşılaştırmanın bu durumu en iyi açıklayan çalışma olduğunu dile getirmiştir. Altı yaşından ergenliğe kadar devam eden süreci hem kronolojik hem de anatomik olarak incelenmiş ve grafikte ortaya konulmuştur.

Tablo 1. Kadın ve Erkek Seslerinin Ergenlik Ses Değişimi Dönemindeki Karşılaştırılması

	Erkek Sesi	Kadın Sesi
Laryngeal Gelişim	En büyük (uzunluk); Adem elmasının çıkıntısı	Genel büyüme çok daha az, yine de bir büyüme söz konusudur (Yükseklik açısından)
Ses Aralığı (pitch)	Bir oktav veya bir altıya aşağı düşer	Bir üçlü düşer, yüksekliği biraz artar
Ses Alanı	Düşer ve azalır, daha sonra tekrar artar, tessitura azalır ve büyük ölçüde dalgalanır.	Tiz aralıkta kalır ve daha sonrasında artar
Ses Niteliği	Netlik yok; boğuk/nefesli; çarpıcı biçimde değişir.	Netlik yok; boğuk/nefesli; ağırlık, renk veya tınıdaki değişiklikler dikkat çekici
Ses Bölgesi/Register Gelişimi	Gelişim süreci boyunca geçiş notları (passagiolar) veya "yükselme noktaları" değişir; falsetto belirginleşir.	Gelişim süreci boyunca geçiş notları (passagiolar) veya "yükselme noktaları" değişir; Yetişkin passagiosu belirginleşir.
Vokal istikrarsızlık	Var	Var

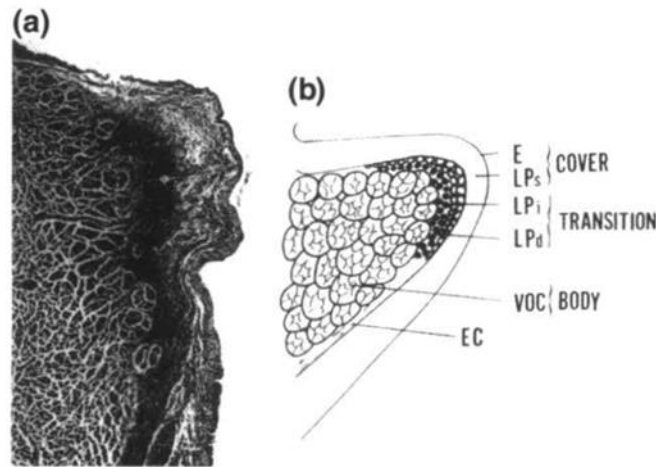
Kaynak: Lynne Gackle (2000'den akt. Skelton, 2007: 539).

Skelton (2007: 539) bu tablolarla ilgili olarak aşağıdaki karşılaştırmalı 2.tabloda larenksin makro ve mikro anatomisinin kronolojik ve karşılaştırmalı ölçümlerinin yer aldığını bildirmektedir. Yaklaşık 6 yaşından ergenliğe kadar olan dönemin genellikle ihmal edilen bir araştırma alanı olduğunu söylemektedir. Birçok çocuk için larenksin bu istikrarlı oranların görüldüğü dönem yedi yıla kadar devam etmektedir. Francis E. Howard (1898) bu yıllarda hem kıkırdaklarda hem de onları birbirine bağlayan zarlarda ve kaslarda sürekli bir sertlik ve güç kazanımının bulunduğunu ifade etmiştir.

Tablo 2. Çocuk, Kadın ve Erkek Larenks/Ses Cihazının Farklılıkları

	Erkek	Çocuk	Kadın
Yenidoğan		Vokalkord uzunluğu:7-10 mm Membranöz 3mm Kıkırdak kısım 1 mm	
3 yaşa kadar		Hızlı büyür	
6 yaşa kadar		Daha hızlı büyür	
Ses değişim dönemi	Larenks boyutu %60-70 artar		Larenks boyutu %20-30 artar
Ergen		Erkek/kadın oranı yaklaşık 3/2	
	Gırtlak uzunluğu: 28 mm Vokal kord uzunluğu: 19-20 mm Membranöz kısım: 15 mm Kıkırdak kısım: 4 mm tüm Glottis alanı: 80 mm ² Yükseklik: 70mm Genişlik: 40 mm Derinlik: 30 mm Vokal çene uzunluğu: 25 mm		Gırtlak uzunluğu: 23 mm Vokal kord uzunluğu: 13-14 mm Membranöz kısım: 10 mm Kıkırdak kısım: 3.5 mm tüm Glottis alanı: 52 mm ² yükseklik: 38 mm Genişlik: 35 mm Derinlik: 24 mm Vokal çene uzunluğu: 15 mm

Şekil 7. İnsan Vokal Kordlarının Histolojik Kesiti Ve Şematik Temsil



a) Yetişkin insan vokal kıvrımlarının histolojik(dokusal) kesiti (koronal-üst kısmı/taç kısmı) b) Katmanlı yapının şematik gösterimi. E-Epitel; LP-Lamina propria;

s-yüzeysel katman; i-ara katman; d-derin katman; VOC-Vokalis kası; EC-Elastik konus (Sato, 1993'den akt. Skelton, 2007).

Şekil 1, 2 ve 3, insan vokal kordlarının birkaç histolojik kesitini ve şematik temsillerini içermektedir. Vokal kıvrımlar genellikle üçlü bir yapı olarak tanımlanmaktadır (kapak-geçiş-cismi; bkz. Şekil 1).

Yeni doğanı yetişkin ses teli ile karşılaştırdığımızda, bu yapıların yaşla birlikte daha güçlü ve daha belirgin hale geldiği açıktır; lamina proprianın (LP) kendisi üç ayrı katman halinde gelişir. Açıkçası, yeni doğandan yetişkinliğe kadar geçen zaman çok geniştir ve ne yazık ki, ilk olarak bu iki nokta arasındaki aşamaları ve ikinci olarak, bu aşamalar içindeki gırtlak mikro anatomisinin farklı olup olmadığını belirlemek için çok az bilgi bulunmaktadır.

Vokal foldların uzaması ve kalınlaşması nedeniyle özellikle üst registerde ses değişim sürecinin midvoice (orta ses değişim evresi) ve new voice (sesin değişimini tamamladığı ilk evre) aşamalarında ses kıvraklığı büyük ölçüde azalabilir. Hızlı tempolar bu nedenle değişen seslerde vokal kıvraklığı olumsuz etkileyebilir. Koro yöneticileri ve eğitimcileri eser seçiminde bunu dikkate almalıdırlar. Ayrıca hızlı ve melismatik yürüyüşe sahip şarkılar ve üçluden büyük aralık bulunduran pasajlar değişmekte olan sesler için daha zorlayıcı olabilir. Bu durum vokal kıvraklığın bu dönemde uygulanmaması gerektiği anlamına gelmemektedir. Eğitimci, provaya başlamadan önce bu çocukların vokal yorgunluk oluşturacak şekilde zorlamadıkları, ısınma egzersizlerine vokal kıvraklığı/agelite sağlayıcı çalışmaları ekledikleri ve bilinçli bir şekilde bunları uyguladıkları sürece bu tür eserler kullanabilirler. Fakat burada yine de temkinli hareket etmekte yarar olduğu düşünülmekte, eserin kısa bir bölümünde ancak bu tür pasajları seslendirmeleri daha uygun görülmektedir. Ayrıca ergenlik çağındaki erkek çocukların ses değişimi dönemini başarılı bir şekilde yönlendirmeye yardımcı olmada en önemli husus, şarkı söylerken hata yapabileceklerinin, eleştiri olmaksızın kendilerini sesli olarak deneyebilecekleri ve kimsenin eleştirmesine fırsat vermeyen bir ortam hazırlamalarıdır. Öğretmenlerin sınıflarında veya koro çalışmalarının yürütüldüğü ortamlarda zorbalığı yasaklayacak ve herkesin sesini özgürce tanımasına olanak sağlayacak, hataları hoşgörü ile karşılayan bir dostluk ortamı kurulmalıdırlar (Fisher, 2020).

Runfola ve Rutkowski(2010) erkek çocukların değişen seslerine alışmaya başladıklarında falsetto şarkı söylemelerinden kaçınmalarını, yeni kafa tonlarını kullanmayı tercih etmelerinin teşvik edilmesini önermektedirler. Genç tenorlar bu yeni sese açıkça sahip olacaklardır. Bariton ve bas sese sahip olacak çocukların sesleri de tenorların sesleri gibi rezonans değildir ve havalı bir ses üretirler. Bu dönemde bas ve baritonların ses egzersizlerini alt anahtarlar başlatmak, bir başka deyişle kalın seslerle başlamaları faydalıdır ve tenorlar ile bas ve baritonları ayrı ayrı çalıştırmak çok daha iyi olacaktır.

Ayrıca, Runfola ve Rutkowski(2010) genç erkeklerde faringeal boşlukta her zaman yeterli iç boşluk olduğundan emin olunmasını (esneme yolunun yaklaşık dörtte biri), yumuşak damağın bütün registerlerde yukarıda kaldığından emin olunmasını, ses alanı içerisinde ses yükseldikçe daha fazla yer açmalarını tavsiye etmelerini, dudaklarını sesin etrafına sarmalarını, bu ifadenin sesli harfi kapatacağını ve seslerine “oo” sesini karıştıracağını, üst perdeye erişmek için “oo” diye iç çekmelerinin iyi olabileceğini belirtmektedir. Bu evrede falsetto ve kalan soprano sesinden kaçınmanın en iyi yol olduğunu da belirtir.

Runfola ve Rutkowski(2010)’nın vokaliz çalışmalarına yönelik belirttiği inici çalışmalarla başlanmasını, mf’den başlayan ve f’ye ulaşan dinamikleri, dudaklarını sesin etrafında sararak “wayway-way” heceleriyle seslendirmelerinin yararlı bir teknik olduğunu söylemektedir. Bir diğer alıştırmayı tek bir ayak üzerinde kolları yana açık dengede durdukları bir şekilde seslendirmelerini istemelerini, bu hareketin larenks üzerinde minimum basınç oluşmasını sağladığı ve solunum alınması ve bedene yerleştirilmesinde havanın vücuda dolmasını sağladığını belirtmektedir. Bu alıştırmayı 5-8-5-3-1 biçiminde aralığı genişletmek amacıyla seslendirilmesini ister. “oo” ve “ee” seslerini merkeze alan bir yaklaşımla bütün seslilerin verilmesini, önce “oo” ünlüsü ve “ee” ünlüsü yoluyla tüm diğer seslilerin tanıtılmasını önermektedir. Örneğin “oo-ah” veya “ee-ah” gibi. Ayrıca öğrencilerin vokal enerjilerini şarkı söylemekten başka şekillerde de kullanmalarını sağlamanın yollarını bulmalarını, otoparkın karşısındaki birinin dikkatini çekmek için “hey you” diye bağırma isteyeceklerini söyler. Böylece doğal bir şey yaparak doğal seslerini buldurmayı amaçlamaktadır. Nefes konusu da oldukça önem verdiği ve uzun nefes almalarını önerdiği de görülmektedir. Üzerinde durduğu bir diğer konu ise zaman zaman küçük grup veya bireysel çalışmalar

yapılmasıdır. Böylece bazı öğrencilerin problemlerinin erken bir zamanda fark edilmesi sağlanacak ve kendilerinde özgüvenlerinin gelişmesi de sağlanacaktır.

Skelton (2007: 540) on iki ve on altı yaşlarında olgunlaştığı belirtilen bu vokal ligament/bağların, on yaş civarındaki bazı çocukların ses kontrol seviyesini dikkate alarak, sadece vokal kordların büyümesinden ziyade ses eğitiminin de şarkı söyleyenlerin vokal becerilerindeki gelişme üzerinde etkisi olabileceğini ileri sürmektedir. Yani sesin kontrolü ses mekanizmasının daha keskin bir koordinasyonunu gerektirdiğinden ses eğitimi larenks yapısının gelişimini hızlandırır düşüncesindedir. Bunlara ilaveten, yaklaşık altı yaşından ergenliğe kadar ses eğitiminin güvenle yapılabileceğini belirten Skelton (2007: 541), bu sürede çocukların olağanüstü bir seslendirme tekniği kazanabileceklerini hem müzikal hem de ifade becerileri açısından şarkı söylemeyi öğrenebileceklerini, küçük yaşlarda edinilen bu becerilerin ise ileriki yaşlarında bireye eşlik edeceğini ve mutasyondan sonra da bu alışkanlıkların devam edebileceğini belirtir. W.Norman Mellalieu (1935) ise mutasyon döneminde bir eğitimcinin 11 temel prensibi göz önünde bulundurmasının gereğinden söz etmektedir. Bunlar:

- “1.Ses değişim dönemi başladığında çıkış noktası olarak orta registeri kullanılmalı
- 2.Göğsün pozisyonuna, nefesi nasıl aldığına ve nasıl kontrol ettiğine dikkat edilmeli
- 3.Sesi zorlayan ve güç isteyen bir şekilde kullanmalarına değil, ses tonunun güzelliğine önem verilmeli, ses forse edilmemeli.
- 4.Erkek çocuklar şarkı söylerken konuşma sesinden yola çıkmalı ve ses değişim döneminde konuşma sesini kullanmalı
- 5.Açık ve anlaşılır bir telaffuza, her bir sesli harf için dudakların en iyi şekilde biçimlendirilmesine büyük önem verin
- 6.Yaşadığı her bir zorluğu öğretmeni ile paylaşması için cesaretlendirin
- 7.Sesinin gelişimini takip etmek üzere sık sık tek tek erkek öğrencileri testten geçirin ve sınıflandırın
- 8.Çok partili eserler tercih edin ve hangi parti sesine uygun ise o partiyi seslendirmelerini isteyin
- 9.Tek sesli şarkılarda şarkıyı onlar ses alanlarına uygun şekilde transpoze edin.
- 10.İşitsel hafıza ve işitsel hayal gücünün geliştirilmesi her derste ele alınması gereken bir konudur ve her ders bu çalışmalara yer verilmelidir.
- 11.Bu dönem çocuklarının ses eğitiminde öğretmenin coşkusu, idealizmi, yöntemi, sabrı ve yılmaz azmi kesinlikle en gerekli temel olgudur” (Mellalieu, 1935’den akt. Skelton, 2007: 542).

Konuyla ilgili olarak belirtilmesi gereken bir önemli durum da çocukların içinde bulundukları durumlarının değişkenliği üzerinedir. Bazen çocuğun bu ses değişim dönemini daha hafif atlattığı görülür ve bu tür durumlarda çocuğun koro ortamında ses eğitimine devam etmesinde bir sakınca görülmez. Bu dönemin çok ağır geçtiğinin gözlemlendiği, ses kırılma ve çatlamaalarının çok ileri bir boyutta seyrettiği durumlarda ise

bir süre ara vermekte ve çocuğun sesinin bir miktar yerine geldiğini görmeye gerek vardır ve koro ortamında ses eğitimine devam etmeye zorlamak anlamsızdır. Bu durum kız ya da erkek çocuklar açısından bir farklılık göstermemektedir. Ses eğitimini vermekte olan koro eğitimcisinin ses değişimine girmiş çocuklarını sıkı takip etmesi temel bir davranış olmalıdır.

Ses eğitimi kavramları oldukça soyut kavramlardır. Çocuklar ise bilişsel bakımdan soyut kavramları anlamakta henüz yeterli bir olgunluğa sahip olmadığından bu kavramları anlamakta zorluk çekebilirler. Eğitimci bu kavramları olabildiğince açıklayıp örneklendirmelidir. Sesin üretildiği organ ve yapılar, üç boyutlu materyallerden veya örnek videolardan yararlanılarak çocuklara tanıtılabilir. Çocuğun öğrenmesinde oyun yöntemi her zaman çocuk bakımından hem dikkat sürelerini uzun tutan hem de öğrenmede kalıcılığı arttıran bir öğretme yöntemi olmuştur. Çocuklarda ses eğitimi verilirken ilk hedef solunum çalışmaları olarak tercih edilmelidir. Yaşamın başlangıcında diyafram desteği daha aktif olan insanoğlu zaman içerisinde taklit ederek bir takım davranış değişikliğinde bulunur. Bunlardan bir tanesi ise diyafram desteğini aza indirmek olur. Çünkü izlediği, taklit ettiği büyüklerin birçoğu nefes alırken göğsü şişer şekilde nefes almaktadır. Bu gözlem de çocuklarda aynı eğilimi göstermelerine yol açabilir. Nefes desteği ile ilgili çalışmaların amacı, şarkı söylerken doğarken sahip olduğumuz ancak büyüdükçe yabancılaştığımız, diyafram solunumunun vücut tarafından benimsenerek, tamamen bir reflekse dönüşmesini sağlamaktır (Yalçın,2006:9). Bu yüzden eğitimci öncelikli olarak fonasyon değil, solunum egzersizleri ile başlamalıdır. Şarkı öğretiminden önce yapılan solunum ve rahatlama çalışmalarının oyunlaştırılarak verilmesi eğlenceli ve yararlı olacaktır. Örneğin; çiçek koklama, güzel pişmiş bir yemeği koklama, sıcak bir çorbayı üfleyerek iç me, balonu üfleyerek şişirme, tren sesi çıkararak yürüme vb. egzersizler, solunum çalışmaları için uygulanabilir (Ekici, 2010: 175). Çocukların şarkı söyleme başarısı, çocuk seslerinin karakterini anlamak ve doğasını bilmek üzerine kuruludur. Çoğu insan seslerini konuşmak dışında kullanmadığı için şarkı söyleyemez. Bu çocuklar için de geçerlidir. Bir çocuk sesi üç registerden oluşur: alçak/göğüs registeri, orta register ve yüksek/kafa registeri olarak sıralayabileceğimiz bu üç register (ses bölgesi) arasında göğüs registeri konuşma sesi için kullanılır ve başlangıçta birçok çocuk şarkı söylemeye buradan başlar (Runfola ve Rutkowski, 2010: 1). Runfola ve Rutkowski (2010: 2) daha küçük çocukların bu göğüs registerinde daha sınırlı bir aralıklarının olduğunu belirtirler. Genellikle A'dan C'

arasında kullanabilirler. Öte yandan daha büyük çocuklar ve yetişkinlerde bu aralık(range) daha geniştir ve bazılarında C'''ye kadar genişleyebilir. Bu registerin C' üzerinde şarkı söylemek için kullanılması sese zarar verebilir ve önerilmemelidir. Orta register daha parlak bir niteliğe sahiptir ve C' - C'' aralığında şarkı söylemek için kullanılmalıdır. Üst registerin kullanılması özgür ve sağlıklı şarkı söylemenin gerçekleşmesine izin verir. Bu registerde çocuklar çok daha iyi şarkı söyleyebilir. Genellikle çocuklar (özellikle ilköğretim birinci kademe kızları) üst perdeyi kullanmadıkları için üstün nitelikli sesle şarkı söyleyemediklerini dile getirirler.

Aşağıda çocukların ses gelişimlerine yönelik kısa bir sıralama gerçeğe en yakın gelişim sıralamasını sunmaya çalışmaktadır:

Bebekler ve 3 yaşına kadar çocuklar: G1-C2

Okul öncesi çocuklar: E1-E2

Küçük okul çocukları:C1-F2

On yaşından ergenliğe kadar: A-A2 (Runfola ve Rutkowski, 2010: 2).

İnce Sesler: Soprano: C4-A5, Tenor: B2-G4

Orta Kalınlıktaki Sesler: Mezzo Soprano: A3-F5, Baritone: G2-E4

Kalın Sesler: Alto: F3-D5, Bass: E2-C4

Şekil 8. Cooksey'in Ses Değişim Aşamaları İçin Ortalama Aralıklar

a. Değişmemiş Ses

b. 1. Aşama
Ses değişiminin 1.evresi

c. 2. Aşama
Ses değişiminin 2.evresi

d. 3. Aşama
Ses Değişiminin 2A evresi

e. 4. Aşama
Yeni Ses

f. 5. Aşama
Ortaya Çıkan Olgun Ses

Yukarıdaki görüşler ve bilgiler ışığında ses egzersizlerine u, o ve a gibi vokalleri uuuuuu, ooooo aaaaa gibi şaşkınlık ifadeleriyle başlanabileceği düşünülmektedir. Dudak trilleriyle yansılama çalışmaları eğitimciyi taklit etme

biçiminde sürdürülebilir. 5,4,3,2,1 «Haydi haydi hop» sözcükleriyle, «hop» derken el çırparak bir koristlerin zorlanmadan çıkabildikleri yere kadar do majörden başlayarak yaptırılabilir. El çırpılan yerde her seferinde başka bir vuruş yapılabilir: Ayak vurma, arkadaşıyla el vurma, başına dokunma, göğsüne dokunma çalışmaları yaptırabilir Havada bir top bulut olsam, sağ el içeriye, her ağacın çok meyvesi var gibi şarkılarla artık tam anlamıyla şarkı söyleme aşamasına geçilebilir. Şarkının öğretilmesinden önce fonomimi ile do1 sol1 aralığından başlayarak, 5,3,1 ve zamanla diğer sesler de eklenerek seslerin yükseklikleri ile oyun oynamaları sağlanmalıdır. Daha sonra bu oyunlara sesler ve ritimlerle ya da sadece ritim çalışmaları ile oynayarak devam edilebilir. Şarkı öğretilir. Şarkının öğretilmesinde kulaktan öğretim tekniği kullanılmalıdır Şarkının öğretilmesi sırasında sözlerin öğretimi ve ezginin öğretilmesi yine ayrı ayrı oyunlarla gerçekleştirilebilir. Ezgiler parçalanarak ritimleri ile oyunlar oynanabilir Şarkı iyice öğrenildikten sonra piyano ile ezginin bazı bölümleri çalınarak «burada hangi sözler var» gibi oyunlar da oynatılabilir. Çocuk korolarında da miniklerde olduğu gibi ısınma egzersizleri ile başlanmalıdır. Ardından nefes çalışmaları yormayacak şekilde yapılmalıdır. Ses egzersizlerine yine taklit ve oyunlarla başlanmalı fakat bu yaş çocukları daha belirgin bir şekilde ses egzersizi yaptıklarının farkında olmalıdır. Ses egzersizlerinde glissando egzersizler, ardından dar aralıklı inici çalışmalar, ardından legato egzersizler, gülme yansımaları yapılabilir. Ritim çalışmaları hem dinlenme hem etkinlik değiştirme hem de müzik bilgilerini edinme açısından oldukça önemlidir. Fonomimi çalışmaları ihmal edilmemelidir. Ses türleri ayrılmış olmalıdır. Soprano ve alto ses türleri dikkate alınarak çalışma yapılabilir ama yine de çocuk seslerinin henüz gelişme aşamasında oldukları ve geniş bir ses alanı içerisinde çok tiz ve pes seslerde dolaşmamaları gerektiği unutulmamalıdır. Bir oktav içerisinde inici yapılan ses egzersizleri ses alanlarını genişletmeye yönelik olarak eklenebilir. Çoksesli çocuk korolarında ayrıca iki ve üç sesli tını ve kanonlarla da ses egzersizleri çeşitlendirilebilir. Solfej kanonları yine uygulanabilir.

Bu sıralanan çalışmaların sistematik bir bütünlük içerisinde yürütüldüğü çeşitli programlar da bulunmaktadır. Suzuki Ses Eğitimi Programı, diğer alanlardaki Suzuki Yaklaşımının ses eğitimi alanına uyarlanması yoluyla oluşturulmuştur.

3.1. SUZUKİ SES PROGRAMI

Suzuki, müzik eğitiminde insanın doğasında bulunan potansiyel üzerinden ilerler. Bu potansiyel için erken yaşlarda başlayıp çocuktaki şemaları bu doğrultuda

desteklemek önem taşımaktadır. Bu öğrenim gerçekleştirilirken bir zorlama, bir baskı veya ısrar şeklinde değil doğalında gerçekleşmesi esas alınır. Çocukların kendi arasında anadili zorlanmadan konuştuklarını gören Suzuki, yöntemine de bu durumu uyarlamıştır. Burada anadil yöntemi olarak karşımıza çıkar. Piaget'nin dil gelişiminde olduğu gibi bu süreç ile gerçekleşecek bir öğrenme olgusudur. Bu nedenle öğrenmeyi sürece yaymak gerekmektedir. Öğrenmeler zamana yayılıp kademe kademe ilerlemelidir.

Suzuki Voice, doğum öncesi, okul öncesi, ilkokul, gençlik ve yetişkinlik dönemlerini içine alan, her yaş için ilerici bir şekilde vokal tekniği öğretmek için tasarlandığı belirtilen bir yöntemdir. Programın 1986 yılından beri Dr. Päivi Kukkamäki tarafından Finlandiya'da geliştirildiği kaydedilmektedir (<https://www.suzukivoice.com/> <https://suzukiassociation.org/voice/>).

Suzuki Voice, sesin bir enstrüman gibi düşünülerek öğrenilmesine odaklanan bir yaklaşıma sahiptir. Suzuki Ses Programına göre insan sesi müzik yapımında en temel enstrümandır ve yaşa bakılmaksızın herkes erişilebilir. Bu nedenle teknik eğitim diğer enstrümanlardan çok daha erken verilebilir. Bu kadar, eğitim diğer tüm cihazlardan daha erken teknik gerçekleştirilir.

Suzuki Metodu ebeveyn, öğretmen ve öğrenciden oluşan bir üç yönlü iletişim ile gerçekleşir. Ebeveynler, tıpkı konuşmayı öğrendiği zamanki gibi çocuklarının müzikal öğrenimine dahil olurlar. Ebeveynler çocukla birlikte derslere katılır ve hafta boyunca “eve gelen öğretmenleri ve uygulama ortakları” ile bu çalışmaları yürütürler.

Program basit türkülerle başlar ve klasik şarkılarla sonuçlanır ve bu sağlam bir müzikal ve teknik temel sağlar. Tüm Suzuki enstrümanlarında olduğu gibi, klasik repertuar programın temelini ve çekirdek malzemeyi oluşturur.

3.1.1.Suzuki Ses Programının Özellikleri

- Dinlemek için CD'ler
- Pozitif bir öğrenme ortamı ve çevresi
- Her gün şarkı söyleme ve şarkı söyleme egzersizleri
- Çocuğun doğal ve eşsiz sesinin geliştirilmesi
- Dinleme becerilerinin geliştirilmesi ve dil becerisinin desteklenmesi
- Dünyanın her yerinden farklı dillerde şarkı söylemek
- Hem solo hem de toplulukta erken yaştan itibaren performans sergilemek

Gibi çalışmaları kapsamaktadır.

3.1.2. Repertuar

Birinci ve İkinci Cilt repertuarı öncelikle halk şarkılarıdır. İkinci Cilt, şarkı söylemede ses alanını genişletir ve yabancı dillerde şarkı söylemeyi, partiler halinde ve kanon biçiminde şarkı söylemeyi tanıtır.

Üçüncü Cilt repertuarı, orijinal dillerde bestelenmiş kısa şarkılardan oluşan bir repertuar sunar. Çocuk, çeşitli müzik tarzlarını keşfederken müzik dönemlerini ve belirli bestecileri öğrenir. Vokal özgürlüğü sağlamak üzere birden fazla partili ve eşliklerde daha az melodik destek kullanılıyor.

Üçüncü cildin ötesinde ara repertuar, birçok ülke ve dilden sanat şarkısı edebiyatı çalışmalarını sürdürüyor. Bu noktada, bu repertuarı söylemek için gereken becerileri ve teknik gelişimi destekleyen alıştırmalarla birlikte erken İtalyan aryaları da ekleniyor. Parça söyleme becerileri ve ses bağımsızlığına artan bir vurgu devam ediyor. İleri çalışmalar, daha zorlu sanat şarkılarını ve erken İtalyan aryalarını içerir; operatik aryalara giriş ve teknik çalışmalarla devam ediyor (<https://suzukiassociation.org/voice/>).

Bu program, erken müzik eğitimi kapsamında ses eğitimine yönelik bir yaklaşımı benimsemektedir. Eğitimcilerin eğitimi bu programın önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Program çocuk ses eğitimine yönelik olması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Düzenli ve sistematik bir ses eğitimini çocuğun doğumdan bile önce başlatarak kapsamlı ve çok yönlü bir eğitimin verilmesine olanak sağlamaktadır.

Çocuk ses eğitimi günümüzde özellikle korolarda sıklıkla yer alan çocuk seslerinin eğitilmesi çalışmalarını kapsamaktadır ve gittikçe çocuk korolarının da yaygınlaştığı görülmektedir. Çocuk korolarının yaygınlaşmalarının ardında, koroların toplumsal, bireysel, kültürel ve eğitsel işlevleri ile çocuğun bilişsel, duyuşsal, devinişsel yönlerini beslemesi ve geliştirmesi nedeni yatmaktadır. Ebeveynler haklı olarak korolarda görev alan çocukların disiplinli olduklarını gözlemlemekte, koroların çocukların yaşamına katkılarını fark etmektedirler. Korolardaki başarı ise koro üyelerinin ses eğitimini en iyi şekilde gerçekleştirmekle mümkündür. Her bir üyenin ses niteliğinin gelişmesi, iyi bir işitme ve müzikal anlayışın gelişmesi verilecek ses eğitimi doğrultusunda ilerleyeceğinden son yıllarda özellikle yabancı literatürde çocuk seslerine yönelik araştırmaların da arttığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

1. TEZLER

Akmeşe, (2008) ‘Çocuk Seslerinin Akustik Özelliklerinin Belirlenmesi’ yüksek lisans tezinde karmaşık bir yapıya sahip olan insan sesinin, kişisel özelliklerden etkilendiği düşüncesi doğrultusunda standart normal ses tanımının yapılmasının önemini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmaya Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Kulak Burun Boğaz Anabilim Dalı Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Bilim Dalı’nda, 4-14 yaşları arasında 203 birey üzerinde yapılmıştır. Kulak Burun Boğaz muayeneleri normal olan, işitme kaybı olmayan, normal gelişim gösteren, herhangi bir konuşma ve ses problemi olmayan bireyler çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda 4-14 yaşları arasındaki bireylere ait normatif değerler belirlenmiş. 13 yaşından itibaren cinsiyetler arasındaki farklılıkları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş, 4-8 yaş arasında ses parametrelerinde bazı oynamalar görülmekle birlikte, asıl değişimin genel olarak 8 yaşından sonra görüldüğü, fundamental (Fo-Temel) ses frekansının erkeklerde 8 yaş, kızlarda 10 yaştan itibaren düşmeye başladığı ve 13 yaşından itibaren erkeklerle kızların ses özelliklerinin istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiş, 4-14 yaşlar arasında tespit edilen normatif verilerin, çocuklarda görülen ses bozukluklarının tespitinde kullanılabilecek veriler olduğu düşünülmüştür.

Karaçalı (2012) ‘Profesyonel Ses Sanatçılarının Ses Üretiminde Karşılaştıkları Teknik Sorunlara Yönelik Yeni Öneriler’ isimli yüksek lisans tezinde profesyonel ses sanatçılarının ses üretimi sırasında karşılaştıkları problemleri ele almıştır. Tez içerisinde şan pedagogisinden geçmişten günümüze kullanılan yöntemleri ve ses üretimi içinde gerekli olan öğeleri kabul gören görüş ve yöntemleri araştırıp sunmuştur. Tezin son kısmında ses hijyeni, doğru bilinen yanlışlara, ilaç kullanımı ve sesin bakımı başlıklarına da yer vermiştir. Tezinde sesin oluşumunda yer alan organların farklılığının bilinmesinin, meydana gelen problemlerin doğru bir şekilde tanımlanmasının ve doğru karara varabilme noktasında doktorlar ile işbirlikçi bir şekilde çalışmanın önemi vurgulanmıştır.

Çocuk Korosunda Şarkı Söyleyen Çocuklar İle Söylemeyen Çocukların Umut Düzeylerinin Karşılaştırılması, adlı yüksek lisans tezinin yazarı olan Pınar ÇANAKÇI tarafından, çocuk korosunda şarkı söyleyen çocuklar ile söylemeyen çocuklar arasındaki

umut düzeylerinin karşılaştırılması ve bu amaç doğrultusunda, ülkemizdeki müzik ve koro eğitimi, çocuk koroları özelinde incelenmiş; umut ve umut teorisi kavramları ve bu kavramların çocuk ile müzik ilişkisi araştırıldığı çalışmada veriler, ölçek geliştirilip toplanırken, öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen modeli kullanılmıştır. Demografik özellikleri belirlenen çocukların umut düzeyleri karşılaştırılmış ve koroda şarkı söyleyen çocukların umut düzeylerinde, söylemeyen çocuklara göre anlamlı farklılık görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre, eğitimde önemi son yıllarda artan umut kavramının, müzik eğitiminde de kullanılabilmesi ve bunun için çocuk korolarının sayı ve niteliklerinin artırılması yönünde öneriler getirilmiştir.

Koro Eğitimcilerinin Popüler Altyapılı Çocuk Şarkılarına Yönelik Görüşleri, adlı yüksek lisans tezinin yazarı olan Buğra KURŞUN tarafından, son yıllarda geniş kitleler ile birlikte çocukların da ilgi odağında bulunan popüler müzik türünün, çocuk şarkıları ile birleşmesiyle ortaya çıkan popüler altyapılı çocuk şarkılarının erken müzik eğitiminde önemli bir yere sahip olan çocuk korolarında bir eğitim aracı olarak kullanımına yönelik çocuk koro eğitimcilerinin görüşlerini almak amaçlanmıştır. Veriler toplama ve işleme yöntemi olarak görüşme ve içerik analizi seçilmiştir. Araştırma sonucunda popüler kültürün etkisiyle müzik teknolojisinin ve elektronik çalgıların ön planda olduğu popüler altyapılı çocuk şarkılarının günümüz popüler müziklerine benzemesi çocukların gözünde bu türün klasik çocuk şarkılarına göre daha eğlenceli olduğu, eğitimcilere kolaylık sağladığı tespit edilmiştir. Eğitimcilerin, repertuarlarında tür çeşitliliği sağlamak ve popüler altyapılı çocuk şarkı türünün eğitsel taraflarını görmek istemeleri nedeniyle bu türü repertuarlarına aldıkları belirlenmiştir. Koro çalışmalarında ise bu tür ile klasik çocuk şarkıları arasında farklı bir öğretim yöntemi kullanmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, çocukların bu türdeki şarkıları severek ve isteyerek öğrendikleri fakat entonasyon olarak klasik çocuk şarkılarına göre daha zor seslendirdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

2. MAKALELER

Doğanyigit, S. (2020) Mutasyon (Ses Değişimi) Döneminde Seslerin Sınıflandırılması adlı makalesinde mutasyon dönemindeki çocukların seslerinin nasıl sınıflandırıldığı üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Ses değişim evrelerine uygun bir sınıflandırma yöntemi kullanılmasının önemi ortaya çıkmıştır. Müzik derslerinden verim elde edilmesi ve öğrencilerin gereken kazanımları elde edebilmeleri açısından bu durum gerekli görülmektedir.

Claros (2019) vd. tarafından yapılan çalışmada, 8 ila 14 yaşındaki 1495 çocuk incelenmiş, bu çocukların 745'inin [49.8%] erkek ve ortalama yaşlarının 12 olduğu belirtilmiştir. Toplamda, 752 koro üyesi ve 743 şarkı söylemeyen çocuğu incelenmiş, gruplar arasında cinsiyet, yaş ve vücut kitle indeksi yüzdelik dağılımı açısından fark olmadığı belirtilmiştir. Reflü semptomlarının varlığı (mide yanması, regürjitasyon ve herhangi bir muayene ile doğrulanmayan dispepsi) gibi durumların şarkı söylemeyen çocuklar arasında şarkı söyleyen çocuklara göre daha yüksek olduğu ve laringofaringeal reflü hastalığı prevalansının şarkı söyleyen çocuklar arasında şarkı söylemeyen çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüş, takım sporu çalışmalarına katılımın şarkı söyleyen çocuklar arasında daha yüksek olduğu bulgularına ulaşıldığı kaydedilmiştir. Toplamda, çalışmaya dahil edilen 1495 çocuğun 358'inde ses bozukluğu bulunduğu, en yaygın ses bozukluklarının vokal kord nodülleri olduğu, ses bozukluklarının şarkı söylemeyen çocuklar grubunda şarkı söyleyen çocuklara göre daha yaygın olduğu ve incelenen tüm ses bozukluğu olan çocuklardan oluşan grupta 241'inin şarkı söylemediği ortaya konulmuştur. Çalışma grupları arasında on iki farklı ses bozukluğu tespit edildiği, tüm patolojiler şarkı söylemeyenler grubunda daha yaygın olduğu, şarkı söylemeyen ve şarkı söyleyen gruplar arasındaki en büyük farkların psikojenik disfoni ve vokal kord nodülleri olduğu belirtilmiştir. Fonksiyonel ses bozukluklarının şarkı söylemeyen grupta daha yaygın olduğu, benzer şekilde, organik ses bozukluklarının da şarkı söylemeyen grupta daha sık görüldüğü söylenmektedir.

3. KİTAPLAR

Yazarı İlter DENİZÖĞLU olan 'Klinik Vokoloji' kitabı, insan sesi üzerine oldukça derinlemesine kaleme alınmış bir kitaptır.

Tıp, müzik, matematik ve fiziğin sunduğu bilgileri ortak bir dil ve bakış açısı ile irdeleyen kitabın içeriği, bilimsel yöntem ve sanatsal içgörünün sentezi yapılarak hazırlanmıştır. Klinik vokolojide uygulanan farklı ses terapi yöntemleri teorik ve pratik yönleri ile açıklanmıştır (<https://www.doctorvox.com.tr/urun/klinik-vokoloji/>).

'Şan İçin Temel Bilgiler ve Ses Egzersizleri' kitabının yazarı olan Asena Gözen BALTACIOĞLU, çalışmasını temel bilimler ve ses egzersizleri olarak iki bölüm şeklinde kaleme almıştır. Temel bilimler kısmında insan sesine dair mutasyon dönemi, sesin oluşumu, sesin meydana gelişi, sesin oluşumunda yer alan organlar, şan terimleri, kişisel ses eğitimi ile ilgili terimler yer alırken ses egzersizleri kısmında legato, staccato,

legato ve staccato karışık ses egzersizi ve kadanslı ses egzersizleri örneklerine yer vermiştir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK SESLERİNİN EĞİTİMİ VE GELİŞTİRİLMESİNDE EĞİTİMCİ YÖNELİMLERİNİN İNCELENMESİ ÜZERİNE ARAŞTIRMA

Araştırma, çocuk seslerinin eğitimi ve geliştirilmesine odaklanan bir yaklaşıma sahip olup, çocuk seslerine yönelik eğitimin verildiği çocuk korolarının eğitimcilerinin yönelimlerini tespit etmeye çalışmaktadır. Bu düşünceye dayalı olarak araştırmanın problem cümlesini “Çocuk seslerinin eğitimi ve geliştirilmesinde eğitimci yönelimleri nasıldır?” sorusu oluşturmaktadır.

1. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLESİ

Araştırmada, ses eğitiminin temel prensipleri çerçevesinde verilmesi gereken temel beceriler dikkate alınarak alt problemler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, postür, nefes, ses egzersizleri, diksiyon ve ses sağlığı kavramları dikkate alınarak ölçek soruları hazırlanmıştır. Ses sağlığı kavramı içerisinde mutasyon dönemi de dikkate alınmış, eser seçimi ise çocuk seslerinin gelişimi açısından önemli bir konu olması sebebiyle ayır bir alt problem olarak değerlendirilmiştir. Buna göre alt problemler:

1. Çocuk sesleriyle çalışan eğitimcilerin, çocuklarda postür veya beden duruşuna yönelik çalışmalar konusundaki görüşleri nelerdir?
2. Çocuk sesleriyle çalışan eğitimcilerin, çocukların nefes çalışmalarına ayırdıkları süreye ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3.Çocuk sesleriyle çalışan eğitimcilerin, çocukların ses gelişimleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 4.Çocuk sesleriyle çalışan eğitimcilerin çocukların ses sağlığına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5.Çocuk sesleriyle çalışan eğitimcilerin, çocuklara verilecek diksiyon, artikülasyon eğitimine yönelik görüşleri nelerdir?
- 6.Çocuk sesleriyle çalışan eğitimcilerin eser seçimlerine ilişkin görüşleri

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmada, çocuk seslerinin eğitimi ve geliştirilmesinde eğitimcilerin nasıl bir yöntem veya yönelim izlediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çocuk seslerindeki eğitim ve gelişimin bilimsel temellere dayandırılması arzu edilmektedir. Ses eğitiminde hazırbulunuşluk oldukça önemlidir. Çocuk yaşlardan itibaren ses eğitimine ilişkin hazırbulunuşluğun geliştirilmesi ve gelişim sürecinin etkili yöntemlerle yürütülebilmesi, ses eğitiminin kritik dönemi olan mutasyon evresi için belirleyicidir. Mutasyon dönemi öncesindeki yaş gruplarının sesin üretildiği organların kullanımı, eğitimi ve gelişimi için bu dönem öncesinde alacakları eğitimin, seslendirecekleri müziklerin, seslerini kullanım sürelerinin bilinçli bir şekilde programlanması önem arz etmektedir. Bu görüşler doğrultusunda araştırmada, çocuk seslerinin eğitiminin en sık gerçekleştiği çocuk korolarını çalıştıran eğitimcilerin, bu çalışmalar sırasında sergiledikleri yaklaşım ve çocuk seslerinin geliştirilmesine yönelik eğilimlerinin tespiti amaçlanmıştır.

Bu çalışma, ülkemizde çocuk seslerinin çalıştırılmasına ve geliştirilmesine yönelik çok az çalışma yapılmış olması, makale ve kitap gibi çalışmaların ise neredeyse hiç olmaması nedenlerinden dolayı büyük önem taşımaktadır. Lisansüstü çocuk seslerine yönelik sadece bir tez bulunmaktadır. Koro çalıştıran ya da çalıştıracak olan eğitimcilerin başvurabilecekleri Türkçe bir kaynak bulunmamakta, öte yandan yabancı literatürde pek çok çalışmaya rastlanmaktadır. Bu sebeplerden dolayı bir ön çalışma niteliğini taşımaktadır ve konuya dikkat çekmesi açısından da önem taşıdığı düşünülmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bu çalışma, başlangıç düzeyde denebilecek, çocuk seslerinin eğitiminde eğitimci yönelimleri ve geliştirilmesindeki tercih ettiği çalışmaları incelemektedir. Ses eğitiminin kritik dönemi sayılan mutasyon dönemi öncesindeki 7-11 yaş grubu ile çalışan eğitimcilerin görüşleri bu alandaki çalışmalara başlangıçta ışık tutması açısından önemlidir.

Araştırmada, görüşleri alınacak uzmanların çocuk koroları çalıştırıyor olmaları, çocuk sesleriyle ilgili çalışmalar yapıyor olmaları ve içerisinde bulunan pandemi sürecine bağlı olarak, internet üzerinden erişim sağlanabilen ve çalışmaya katılım

sağlama konusunda istekli olan kişilerle, yüksek lisans için ayrılan süre ve araştırmacının maddi ve manevi olanakları ile sınırlandırılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Betimsel bir çalışmadır ve ilerleyen dönemlerde deneysel çalışmalar yol açması arzu edilmektedir. Tarama modeli, geçmişte var olmuş veya varlığını hala sürdüren durumları betimlemeyi amaçlayan çalışmalardır. Tarama modeli, bilimin gözlemlenen kaydetmesi, olaylar arasında bulunan ilişkileri bulma, kontrol edilen değişmez ilişkiler hakkında genellemeye ulaşma isteği bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, bilimin betimlenmesi önceliklidir (Yıldırım, 1966).

4.1. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırma kapsamında hazırlanan sorular google anket formu üzerinden ulaşılabilen 40 katılımcıya uygulanmıştır. Araştırmada değişkenler iki grupta toplanmış, demografik değişkenlerde 7 soru yer alırken eğitimci yönelimlerini tespit etmek amacıyla 26 soruluk bir ölçek hazırlanmıştır. Bu ölçek geçerli ve güvenilirlik çalışması yapılmış bir ölçek değildir. Fakat ölçeğin iç tutarlılığını sağlamak amacıyla bazı sorular olumlu ve olumsuz yapılarla sunulmuştur. Anket soruları 3 uzman görüşüne başvurularak düzenlenmiş, gerekli görülen yerler revize edilmiştir.

4.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın çalışma grubunu çocuk sesleri ile çalışmalar yapan ve ulaşılabilen 40 eğitimci oluşturmaktadır. Ülkemizde çocuk seslerine bireysel ders veren kurum veya ortamlar çok nadir bulunmaktadır. Çocuk seslerine yönelik çalışmalar genellikle çocuk korolarında yürütüldüğünden çalışmada çocuk korusu çalıştıran eğitimcilerin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşlerine başvuru alan eğitimcilerin 20'si ses eğitimi, 20'si diğer branşlardan olan çocuk korusu eğitimcileridir.

4.3. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ

Araştırmada veri toplamak amacıyla demografik değişkenlerden oluşan 7 soruluk bir anket ve 26 sorudan oluşan 5'li likert tekniğine göre hazırlanmış bir ölçek geliştirilmiştir. Yeterli veri olmaması nedeniyle ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmamıştır. Demografik değişkenler ve ölçekte yer alan değişkenler arasındaki analiz sonuçları ise aşağıda yer almaktadır.

4.3.1. Demografik Değişkenlerin Dağılımları

Tablo 3. Araştırma Sorularına Cevap Veren Katılımcıların Görev Sürelerine Göre Dağılımları

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Görev süresi	1-5 yıl	18	45
	6-10 yıl	6	15
	10 yıl ve üzeri	16	40

Anket çalışmasına katılanların, görev süresi değişkeninin dağılımına bakıldığında, %45'i yani 18 kişi 1-5 yıl, %15'i yani 6 kişi 6-10 yıl ve %40'ı yani 16 kişi 10 yıl ve üzeridir. Buna dayalı olarak araştırmaya katılan eğitimcilerin yarıya yakını bu alanda yeni, diğer yarıya yakın kısmı ise 10 yıl ve üzerinde çocuk korosu çalıştırmakta olan eğitimcilerden oluşmaktadır.

Tablo 4. Araştırma Sorularına Cevap Veren Katılımcıların Çalıştığı Kurumlara Göre Dağılımları

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Çalıştığı kurum	Üniversite	9	22.5
	Milli Eğitim	28	70
	Kültür merkezi ve diğer	3	7.5

Çalıştığı kurum değişkeninin dağılımına bakıldığında, %22,5'i yani 9 kişi üniversite, %70'i yani 28 kişi milli eğitim ve %7,5'i yani 3 kişi kültür merkezinde çalışmaktadır.

Bu verilere göre eğitimcilerin büyük çoğunluğunu Milli Eğitim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu açıdan verilerin, çocuk korosu çalıştıran müzik öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koyabileceği ileri sürülebilir.

Tablo 5. Araştırma Sorularına Cevap Veren Katılımcıların Branşları ve Aldıkları Ses Eğitimi Düzeyine Göre Dağılımları

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Branş	Ses eğitimi	20	50
	Diğer çalgılar	20	50
Ses eğitimi	Profesyonel	25	62.5
	Orta düzey	10	25
	Kısmen	5	12.5

Branş değişkeninin dağılımına bakıldığında, %50'si yani 20 kişi ses eğitimi, %50'si yani 20 kişi diğer çalgılardır. Böylece verilerin ses eğitimi ve diğer branşlardaki eğitimcilerin görüşlerini yansıttığı söylenebilir.

Ses eğitimi değişkeninin dağılımına bakıldığında, %62,5'i yani 25 kişi profesyonel, %25'i yani 10 kişi orta düzey ve %12,5'i yani 5 kişi kısmendir. Buna göre ses eğitimi branşındakilerin büyük çoğunluğunun profesyonel ve orta düzeyde ses

eğitimi uzmanlığına sahip olduğu söylenebilir. Bu durum ses eğitimi ve diğer branş değişkeni açısından ölçekteki değişkenlerde farklılık beklentisini doğurmaktadır. Bununla birlikte böyle bir farklılığa rastlanmadığı aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 6. Araştırma Sorularına Cevap Veren Katılımcıların Eğitim Durumu, Koro Eğitimine Yönelme Sebepleri ve Mezun Oldukları Kurumlara Göre Dağılımları

	Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Eğitim durumu	Lisans	24	60
	Yüksek lisans	8	20
	Doktora	8	20
Koro eğitimine yönelme sebebi	Kendi isteği	23	57.5
	Bulunduğu koşullar	10	25
	Hoca yönlendirmesi	7	17.5
Mezun olunan kurum	Eğitim Fakültesi	20	50
	Konservatuvar	20	50

Eğitim durumu değişkeninin dağılımına bakıldığında, %60'ı yani 24 kişi lisans, %20'si yani 8 kişi yüksek lisans ve %20'si yani 8 kişi doktora'dır. Koro eğitimine yönelme sebebi değişkeninin dağılımına bakıldığında, %57,5'i yani 23 kişi kendi isteği ile, %25'i yani 10 kişi bulunduğu koşullar ve %17,5'i yani 7 kişi hoca yönlendirmesidir. Mezun olunan kurum değişkeninin dağılımına bakıldığında, %50'si yani 20 kişi eğitim fakültesi ve %50'si yani 20 kişi konservatuvardır.

Yukarıdaki tabloda değişkenler arasında birbirine yakın oranlar göze çarpmaktadır. Bu da verilerin ses eğitimcilerinin genel görüşlerini ortaya koyar bir nitelik taşıyacağını göstermektedir.

4.3.2. Ölçeğin Normallik Varsayımı

Tablo 7. Ölçeğin Normallik Test Sonucu.

	Ölçek
Ortalama	104,30
Standart Sapma	10,61
Kolmogorov Smirnov Testi	0,846
p değeri	0,471

Toplam ölçeğin Kolmogorov-Smirnov testi ile yapılan normallik testi sonucunda, ölçeğin normal dağılımdan geldiği görülmektedir ($p=0,471 > \alpha=0,05$). Bu yüzden parametrik testler kullanılacaktır. Düzey sayısı 2 olan değişkenler t test istatistiğiyle, düzey sayısı 3 veya daha fazla olan değişkenler ise ANOVA F test istatistiği ile analiz edilmiştir.

4.3.3. Lisans Eğitimindeki Branş İle Mezun Olunan Kurum Değişkenleri İle Ölçek Arasında Yapılan t testi Analiz Sonuçları

Tablo 8. Cinsiyet Değişkeni İle Ölçek Arasında Yapılan T Testi Analiz Sonuçları.

Ölçek	Değişken	Düzy	Ortalama	Standart Sapma	t testi	p değeri	Fark
Ölçek	Branş	Ses Eğitimi	105.25	11.07	0,561	0,578	-
		Diğer Çalgılar	103.35	10.41			
	Kurum	Eğitim Fakültesi	103.45	9.075	0,501	0,619	-
		Konservatuvar	105.15	12.14			

Ölçek ile branş ve kurum değişkenleri arasında yapılan t testi analizi sonucunda, ölçek ile değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p=0,578 > \alpha=0,05$, $p=0,619 > \alpha=0,05$).

Bu durum ses eğitimi branşından olanlarla diğer branşların görüşleri arasında bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca konservatuvar mezunu olanlarla, eğitim fakültesi mezunlarının görüşleri arasında da bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Bu aynı zamanda ses eğitimi branşından olanların almış oldukları eğitiminin çocuk seslerinin eğitimi ve geliştirilmesi açısından bir fark ortaya çıkarmadığını da göstermektedir. Bir başka deyişle ses eğitimi branşından mezun olmak veya ses eğitimi almış olmak katılımcıların bazı konularda aynı görüşleri ortaya koymaları sonucunu doğurmamıştır ve çocuk seslerinin eğitimi ve geliştirilmesinde görüş birliği olmadığı anlaşılmaktadır.

4.3.4. Görev Süresi, Çalıştığı Kurum, Ses Eğitimi, Eğitim Durumu, Koro Eğitimi Ve Nefes Süresi Değişkenleri İle Ölçek Arasında Yapılan Anova F Testi Analiz Sonuçları.

Tablo 9. Değişkenler İle Ölçek Arasında Yapılan ANOVA F Testi Analiz Sonuçları.

Ölçek	Değişken	Düzy	Ortalama	Standart Sapma	F testi	p değeri	Fark
Ölçek	Görev süresi	1-5 yıl	101,61	11,55	1,266	0,294	-
		6-10 yıl	108,83	8,08			
		10 yıl ve üzeri	105,63	10,07			
	Çalıştığı kurum	Üniversite	102,78	9,12	1,971	0,154	-
		Milli eğitim	103,57	11,03			
		Kültür merkezi	115,67	3,21			
	Ses eğitimi	Profesyonel	104,00	11,17	0,128	0,880	-
		Orta düzey	103,90	10,25			
		Kısmen	106,60	10,36			

Tablo 9 (Devam). Değişkenler İle Ölçek Arasında Yapılan ANOVA F Testi Analiz Sonuçları.

Eğitim durumu	Lisans	105,50	11,46	0,693	0,507	-
	Yüksek lisans	104,63	11,50			
	Doktora	100,38	6,48			
Koro eğitimi	Kendi isteği	102,00	11,21	2,489	0,097	-
	Bulunduğu koşullar	104,30	9,29			
	Hoca yönlendirmesi	111,86	7,47			

Ölçek ile görev süresi, çalıştığı kurum, ses eğitimi, eğitim durumu, koro eğitimi ve nefes süresi değişkenleri arasında yapılan F testi analizi sonucunda, ölçek ile değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p=0,294 > \alpha=0,05$, $p=0,154 > \alpha=0,05$, $p=0,880 > \alpha=0,05$, $p=0,507 > \alpha=0,05$, $p=0,097 > \alpha=0,05$).

Burada da branş ve mezun olunan kurum değişkenlerinde olduğu gibi anlamlı ilişki bulunmamaktadır. Bir başka deyişle görev süresi, çalıştığı kurum, ses eğitiminin profesyonel, orta düzey veya kısmen oluşu, eğitim durumu ve koro eğitimine yönelme durumu değişkenleri ile ölçekte yer alan görüşlere verilen cevaplar arasında bir ilişki bulunmamaktadır ve buradan değişkenlerin görüşleri etkilemediği anlaşılmıştır. Daha açık bir ifade ile değişkenler görüşler üzerinde hiçbir fark oluşturmamaktadır ve çocukların ses eğitimi ve geliştirilmesinde yukardaki değişkenler açısından bir ilişki görülmemiştir.

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Tablo 10. Çocukların Koro Çalışmalarındaki Duruş Ve Oturuş Pozisyonlarını Ve Sahne Performanslarını Olumlu Etkilemesine Yönelik Eğitimci Görüşleri.

1.Çocukların koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonları koro çalışmalarını ve sahne performanslarını etkiler.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	36	90,0
Katılıyorum	3	7,5
Fikrim yok	1	2,5
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocukların koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonlarının koro çalışmalarını ve sahne performanslarını etkilemesi” ile ilgili olarak %90’ının kesinlikle katıldıkları, %7,5’inin katıldıkları ve %2,5’inin bu konuyla ilgili fikir sahibi olmadıkları görülmektedir.

Bu verilere göre eğitimcilerin, koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonlarının çocuklarla yapılan koro çalışmalarını ve sahne performanslarını büyük oranda etkilediği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Ses eğitimi çalışmalarında duruş yani postür insan sesinin oluşmasını sağlayan nefesin doğru ve etkili bir şekilde alınması ve kullanmasında oldukça gerekli bir alışkanlıktır ve eğitimcilerin bu görüşleri bu bilgiyi destekler bir nitelik taşımaktadır.

Tablo 11. Çocukların Koro Çalışmalarındaki Duruş Ve Oturuş Pozisyonlarını Ve Sahne Performanslarını Etkilemeyeceğine Yönelik Eğitimci Görüşleri.

2.Çocukların koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonları koro çalışmalarını ve sahne performanslarını etkilemez.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	3	7,5
Katılıyorum	2	5,0
Fikrim yok		
Katılmıyorum		
Kesinlikle katılmıyorum	35	87,5
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocukların koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonları koro çalışmalarını ve sahne performanslarını etkilememesi” ile ilgili olarak %7,5’nin kesinlikle katıldığı, %5’nin katıldıkları ve %87’nin kesinlikle katılmadıkları görülmektedir.

Bu veriler doğrultusunda eğitimcilerin “koro çalışmalarında çocukların duruş ve oturuş pozisyonlarının koro çalışmalarını ve sahne performanslarını etkilemeyeceği” görüşüne katılmadıkları anlaşılmaktadır. Bu önerme katılımcılara yöneltilen önemlere verilen yanıtların tutarlılığını tespit etmek amacını taşımaktadır. Bir önceki önermeye verilen yanıtlarla tutarlı olduğu görülmektedir. Ölçeğin diğer önermelerinde de tutarlılık olduğu gözlenmiştir.

Ses oluşumunun tüm vücudun aktif bir şekilde katıldığı bir olgu olduğu düşünüldüğünde, sesin kullanımı sırasında bütün bedenin ve aktif olan her noktanın birbirine olan etkilerinin bulunduğu ve postür bozukluklarının sese etki edecek önemli faktörlerden biri olduğu, postürün yanlış olması durumunda sesin olumsuz yönde etkileneceği görüşünde oldukları görülmüş ve öncelikli olarak postür bozukluklarının giderilmesi gerektiği, egzersiz veya şarkı söylemeye bu şekilde başlanması gerektiği yönünde görüşlerini ortaya koydukları görülmüştür.

Tablo 12. İnci Egzersizlerin Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olacağına Yönelik Eğitimci Görüşleri.

3.İnci egzersizler çocuk sesleri için yararlıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	21	52,5
Katılıyorum	11	27,5
Fikrim yok	7	17,5
Katılmıyorum	1	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “İnici egzersizler çocuk sesleri için yararlıdır” önermesi ile ilgili olarak %52,5’inin kesinlikle katıldığı, %27,5’inin katıldığı, %17,5’inin fikrinin olmadığı ve %2,5’inin katılmadığı ortaya çıkmıştır.

Bu veriler eğitimcilerin çoğunluğunun inici ses egzersizlerini çocuk sesleri için yararlı bulduklarını göstermektedir.

Ses kaslarının kondisyonu için egzersiz kavramı, sporcuların başlangıçta yaptıkları ısınma çalışmaları gibi önemli bir yere sahiptir. Isınma ve soğuma çalışmaları ses sağlığı bakımından ses kaslarının rahatlaması, hazır hale gelmesi, güçlenmesi, esneklik kazanması açılarından önemlidir. Bu çalışmaların sağlıklı yürütülmesinde, kasların hafif hareketlerle gerilmesi gevşetilmesi ile başlanması larenks kıkırdak ve bağ dokusunun esneklik kazanması açısından yararlı olduğundan inici egzersizlerle başlamanın da yararlı olduğu söylenebilir.

Tablo 13. Çıkıcı Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri

4.Çıkıcı egzersizler çocuk sesleri için yararlıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	15	37,5
Katılıyorum	12	30,0
Fikrim yok	9	22,5
Katılmıyorum	2	5,0
Kesinlikle katılmıyorum	2	5,0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çıkıcı egzersizleri çocuk sesleri için yararlı” bulmaları ile ilgili olarak %37,5’nin kesinlikle katıldığı, %30’nun katıldığı, %22,5’nin fikrinin olmadığı, %5’nin katılmadığı ve %5’nin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır.

Verilere bakıldığında çıkıcı egzersizler eğitimciler tarafından ortak bir görüş halinde olmamakla birlikte çoğunluk tarafından yararlı bulunmuştur.

Tablo 14. İnici ve Çıkıcı Egzersizlerin Yararlı Bulunması Sonuçları

	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)
İnici egzersizler çocuk sesleri için yararlıdır.	21	52,5	11	27,5	7	17,5	1	2,5	0	0
Çıkıcı egzersizler çocuk sesleri için yararlıdır.	15	37,5	12	30,0	9	22,5	2	5,0	2	5,0

Yukarıdaki tabloya bakıldığında diğer iki tablonun bir arada görülmesine imkân sunmaktadır ve inici egzersizlerin daha fazla yararlı olduğuna işaret etmektedir.

Özellikle 2 eğitimcinin kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiş olması çıkıcı egzersizlerin dikkatli kullanılması gerektiği düşüncesini ortaya koymaktadır. Bu karşılaştırmalı tablo dikkate alındığında inici egzersizlerin çocuk sesleri için daha yararlı olabileceği görüşü ortaya çıkmaktadır. Öte yandan fikrim yok yanıtını veren eğitimcilerin egzersizlerin amacı konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları düşüncesine de ulaşılmaktadır.

Çocuk sesleri bir yetişkin sese göre gelişim ve değişimi daha gözlenebilir durumdadır. Aynı zamanda çocuk sesleri ile yapılan çalışmalar çok dikkatli yapılması gereken çalışmalardır. Bu durumda çıkıcı egzersizler için sesin sınırını zorlayacak ve sese zarar verecek tizliklerden kaçınılması önerilebilir.

Tablo 15. Glisasando Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri

5.Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Glissando ses egzersizlerine yer verilmelidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	18	45,0
Katılıyorum	12	30,0
Fikrim yok	4	10,0
Katılmıyorum	4	10,0
Kesinlikle katılmıyorum	2	5,0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde glissando ses egzersizlerine yer verilmesi” ile ilgili olarak %45’nin kesinlikle katıldığı, %30’nun katıldığı, %10’nun fikrinin olmadığı, %10’nun katılmadığı ve %5’nin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır. %20’lik bir kesim ise glissando egzersizlere yer verilmemesi gerektiği düşüncesini ortaya koymaktadır.

Bu veriler doğrultusunda eğitimcilerin çoğunun glissando ses egzersizlerine çocuk seslerinin gelişmesi çalışmaları kapsamında yer verilmesini gerekli buldukları görülmektedir.

Tablo 16. Legato Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri

6.Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Legato ses egzersizlerine yer verilmelidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	18	45,0
Katılıyorum	18	45,0
Fikrim yok	3	7,5
Katılmıyorum	1	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Legato ses egzersizlerine yer verilmesi” ile ilgili olarak

%45'nin kesinlikle katıldığı, %45'nin katıldığı, %7,5'nin fikri olmadığı ve %2,5'nin katılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu veriler doğrultusunda eğitimcilerin çalışmalarında legato ses egzersizlerini çocuk sesleri için gerekli buldukları ve çalışmalarında yer verdikleri ve legato ses egzersizlerinin çocuk seslerinin gelişimine katkı sağladığı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 17. Staccato Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri

7.Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Staccato ses egzersizlerine yer verilmelidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	12	30
Katılıyorum	16	40
Fikrim yok	10	25
Katılmıyorum	2	5
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Staccato ses egzersizlerine yer verilmesi” ile ilgili olarak %30'nun kesinlikle katıldığı, %40'nın katıldığı, %25'nin fikri olmadığı ve %5'nin katılmadığı anlaşılmaktadır.

Eğitimcilerin vermiş olduğu yanıtlar doğrultusunda staccato ses egzersizlerinin çocuk seslerinin geliştirilmesinde yer alması gerektiği düşünülüyor gözükmekte, bununla birlikte legato ses egzersizlerine yönelik görüşlerin yer aldığı tablo ile yapılan karşılaştırmada durum daha açık görülmektedir.

Tablo 18. Legato ve Staccato Ses Egzersizlerine İlişkin Eğitimci Görüşlerinin Karşılaştırılması

	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)
Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Legato ses egzersizlerine yer verilmelidir.	18	45	18	45	3	7,5	1	2,5	0	0
Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Staccato ses egzersizlerine yer verilmelidir.	12	30	16	40	10	25	2	5	0	0

Bu karşılaştırmalı tabloya göre, eğitimciler tarafından legato ses egzersizleri daha yararlı ve gerekli görülmektedir. Legato egzersizlerine yer verilmesine ilişkin görüşler kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum seçeneklerinde %90 oranında yığılırken, staccato egzersizlerine yer verilmesine ilişkin görüşler %70 oranında görülmektedir. %20 oranında eğitimci görüşlerinin fikrim yok ve katılmıyorum seçeneklerine kaydığı

dikkati çekmiştir. Buna dayalı olarak legato egzersizlerine yer verilmesini daha gerekli buldukları söylenebilir. Bu iki önerme için ki-kare çalışması yapılması düşünülmüş, yeterli sayıda yanıt bulunmaması nedeniyle iki önerme arasındaki ilişki sınanamamıştır. Bununla birlikte iki önerme arasında bir ilişki fark edilmektedir.

Göğüş (2007: 140) ilk derste hemen staccato ses egzersizlerine başlamanın diyafram için uygun olabileceğini ancak ses organına ani kapanma ve açılmalar ve basınç yüklediğinden sakıncalı olduğunu belirtir. Staccato egzersizler genel itibarıyla diyafram çalışmalarında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır fakat sert atağın önlenmesi ve ses kaslarına uygulanacak basıncın önüne geçilmesi amacıyla staccato egzersizler kontrollü bir biçimde yapılmalıdır.

Tablo 19. Portato Egzersizleri Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına İlişkin Eğitimci Görüşleri

8.Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Portato ses egzersizlerine yer verilmelidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	9	22.5
Katılıyorum	9	22.5
Fikrim yok	17	42.5
Katılmıyorum	4	10
Kesinlikle katılmıyorum	1	2.5
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk seslerinin geliştirilmesinde Portato ses egzersizlerine yer verilmesi” ile ilgili olarak %22,5’nin kesinlikle katıldığı, %22,5’nin katıldığı, %42,5’nin fikri olmadığı, %10’nin katılmadığı ve %2,5’nin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu tablo legato ve staccato egzersizlere yer vermeye ilişkin görüşleri ile karşılaştırıldığında şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır:

Tablo 20. Legato, Staccato ve Portato Ses Egzersizlerine Yönelik Eğitimci Görüşlerinin Karşılaştırılması

	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)	F(n)	Y(%)
Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Legato ses egzersizlerine yer verilmelidir.	18	45	18	45	3	7,5	1	2,5	0	0
Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Staccato ses egzersizlerine yer verilmelidir.	12	30	16	40	10	25	2	5	0	0
Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Portato ses egzersizlerine yer verilmelidir.	9	22,5	9	22,5	17	42,5	4	10	1	2,5

Bu tabloya bakıldığında protato ses egzersizlerine yer verilmesi gerektiği görüşünde olanların kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum seçeneklerinde %50 oranında oldukları görülmektedir. Bu durum legato egzersizler için % 90, Staccato egzersizler için %70, Portato egzersizler için %50'dir. Yani egzersizlerde eğitimcilerin görüşlerinden legato egzersizlere birinci sırada, Staccato egzersizlere ikinci sırada, portato egzersizlere üçüncü sırada yer verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bir diğer dikkat çeken husus ise Legato egzersizlerle ilgili olarak %7,5, Staccato egzersizlerle ilgili olarak %25 ve Portato egzersizlerle ilgili olarak %42,5 oranında bir eğitimci grubunun fikrim yok seçeneğini belirtmesidir. Bu durumun çocuk sesleri ile ilgili çalışmalar yapanların ses eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarını da düşündürdüğü ileri sürülebilir.

Tablo 21. Doğadaki Sesleri Taklit Etme Çalışmalarına Yönelik Eğitimci Görüşleri

9.Çocuk Seslerinin geliştirilmesi amacıyla doğadaki (Kedi, köpek, kuş, yılan, rüzgâr vb.) sesleri taklit etme çalışmaları yaptırılmalıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	29	72.5
Katılıyorum	6	15
Fikrim yok	4	10
Katılmıyorum	1	2.5
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk seslerinin geliştirilmesi amacıyla doğadaki (Kedi, köpek, kuş, yılan, rüzgâr vb.) seslerini taklit etme çalışmalarının yaptırılması” ile ilgili olarak %72,5’nin kesinlikle katıldığı, %15’nin katıldığı, %10’nun fikri olmadığı ve %2,5’nin katılmadığı anlaşılmaktadır.

Elde edilen veriler doğrultusunda eğitimcilerin çocuk seslerinin geliştirilmesi amacıyla doğadaki sesleri (Kedi, köpek, kuş, yılan, rüzgâr vb) taklit etme çalışmaları yaptırmayı gerekli bulmaktadırlar.

Çocuk seslerinin çalışmalarında yapılan egzersizler ve ses geliştirici diğer uygulamalar arasında doğadaki sesler çocuk yaş grupları için katkı sağlayan çalışmalardır. Çocuk yaş grupları soyut kavramlar bakımından henüz ses eğitimi içerisinde geçecek terimler için yeterli bir gelişime sahip olmadığından dolayı bu tarz doğadaki sesler ile yapılacak çalışmalar istenilen kazanımı daha anlaşılabilir ve eğlenceli yoldan sağlayabileceği ileri sürülebilir.

Tablo 22. Konuşma Tonu Üzerinden Egzersiz Çalışmalarına Yönelik Eğitimci Görüşleri

10.Çocuk Seslerinin geliştirilmesi amacıyla konuşma tonu üzerinden egzersiz çalışmaları yapılmalıdır (metin okuma, şaşkınlık, onaylama, rol oynama...)		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	23	57,5
Katılıyorum	11	27,5
Fikrim yok	5	12,5
Katılmıyorum	1	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk Seslerinin geliştirilmesi amacıyla konuşma tonu üzerinden egzersiz çalışmaları yapılması (metin okuma, şaşkınlık, onaylama, rol oynama...)” ile ilgili olarak %57,5’nin kesinlikle katıldığı, %27,5’nin katıldığı, %12,5’nin fikri olmadığı ve %2,5’nin katılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu veriler doğrultusunda eğitimcilerin çoğunluğu konuşma tonu üzerinden ses egzersiz çalışmalarını çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlı bulmaktadır.

Şarkı söyleme, psikomotor bir davranış olması ve bütün sürecin zihin tarafından kontrol edilen bir süreç olması nedeniyle zihinsel rahatlığın sağlanması gereken bir alandır. Bunu Çevik(. Rahatlatılmış uyanıklık olarak ifade etmektedir. Bu zihinsel rahatlığı derste yapılan doğaçlama havasındaki egzersizler ile sağlamak mümkündür. Rol oynama, onaylama, şaşkınlık, metin okuma gibi çalışmalar yapılacak olan egzersiz çalışmaları öncesi hem bir ısınma hem de zihinsel olarak rahatlığı sağlayan ön çalışmalar olarak uygulanmaktadır. Burada eğitimcilerin çalışmalarda bu türden konuşma tonu üzerinden metin okuma, şaşkınlık, onaylama, rol oynama gibi çalışmaların yapılmasını gerekli bulma oranının %85 kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum seçeneklerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 23. Şaşırma, Hayret Etme, Panikleme, Gülme, Kızma, Onaylama, Onaylamama Gibi Sesleri Üretilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri

11.Çocuk seslerinin geliştirilmesi açısından şaşırma, hayret etme, panikleme, gülme, kızma, onaylama, onaylamama gibi sesleri üretmeleri yararlıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	27	67,5
Katılıyorum	9	22,5
Fikrim yok	3	7,5
Katılmıyorum	1	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk seslerinin geliştirilmesi açısından şaşırma, hayret etme, panikleme, gülme, kızma,

onaylama, onaylamama gibi sesleri üretmelerini yararlı” bulmaları ile ilgili olarak %67,5’nin kesinlikle katıldığı, %22,5’nin katıldığı, %7,5’nin fikri olmadığı ve %2,5’nin katılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu veriler doğrultusunda eğitimcilerin şaşırma, hayret etme, panikleme, gülme, kızma, onaylama seslerini üretmelerinin çocuk seslerinin geliştirilmesinde yararlı buldukları görülmektedir.

Ses eğitimi tamamen uygulamalı ve teorik bilgilerin düz anlatım yöntemi kullanmadan verilmesi gereken bir alandır. Özellikle çocuklarla yapılacak çalışmaların daha anlaşılır daha kalıcı olması hayret etme, panikleme, gülme vb. uygulamalara yer verilmesi çocukların dikkat sürelerini uzatırken aynı zamanda motivasyonlarını kaybetmeden çalışma imkânı sunabilir.

Tablo 24. Fonomimi Çalışmalarının Çocuk Seslerinin Gelişimine Yönelik Eğitimci Görüşleri

12.Fonomimi çalışmaları çocuk seslerinin gelişmesine katkıda bulunur.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	25	62,5
Katılıyorum	6	15,0
Fikrim yok	7	17,5
Katılmıyorum	1	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	1	2,5
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Fonomimi çalışmalarının çocuk seslerinin gelişmesine katkıda bulunması” ile ilgili olarak %62,5’nin kesinlikle katıldığı, %15’nin katıldığı, %17,5’nin fikri olmadığı, %2,5’nin katılmadığı ve %2,5’nin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu veriler doğrultusunda eğitimciler fonomimi çalışmalarını çocuk seslerinin gelişiminde yararlı buldukları görülmektedir.

Bir enstrüman olarak insan sesi düşünüldüğünde herhangi bir akort cihazına bağlı olmaksızın kendini akort etmektedir. Fonomimi çalışmaları notaları el simgeleri ile görsel olarak desteklerken çalışılan gruba veya kişilere aralığı bilgisini kazandırmaktadır. Her iki elin eş zamanlı kullanımı çok sesli çalışmaları destekleyen çalışmalardır. Böylece çocuklar koro çalışmalarında diğer çocukları dinlerken seslerini kullanma alışkanlığı edinmektedir. Bu açıdan sesinin yüksekliğini diğerlerine göre ayarlama ve pozisyonunu koruma açısından yararlı olduğu söylenebilir.

Tablo 25. Kafa ve Göğüs Rejisterlerini Birleştirici Çalışmalar Yapmaya Yönelik Eğitimci Görüşleri

13.Çocuk seslerinin kafa ve göğüs rejisterlerini birleştirici çalışmalar yapmak yararlıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	19	47,5
Katılıyorum	13	32,5
Fikrim yok	4	10,0
Katılmıyorum	1	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	3	7,5
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk seslerinin kafa ve göğüs rejisterlerini birleştirici çalışmalar yapmayı yararlı bulmalarıyla” ile ilgili olarak %47,5’nin kesinlikle katıldığı, %32,5’nin katıldığı, %10’nun fikri olmadığı, %2,5’nin katılmadığı ve %7,5’nin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu veriler doğrultusunda eğitimcilerin çocuk seslerinin kafa ve göğüs rejisterlerini birleştirici çalışmalar yapmayı %80 oranında yararlı buldukları görülmektedir.

Çocuk sesleri fizyolojik yapıları itibariyle soprano ve alto ses türleri olarak kabul görmektedirler. Buna dayalı olarak kafa ve göğüs rejisterleri bulunduğu dile getirilmektedir. Kafa ve göğüs rejisterleri arasındaki bağlantının kurulması eserlerin seslendirilmesi sırasında hem çocukların seslerini yormadan söylemelerine hem de eserleri seslendirirken rejister geçişleri sırasında duyulan kopuklukların duyulmamasına katkıda bulunmaktadır. Elbette burada çalışan grubun tüm üyelerinin ses özellikleri bilinmeli, zorlayıcı ses aralıkları dışına çıkılmadan ses sağlığı sınırı çerçevesince yapılmalıdır.

Tablo 26. Rejister Geçişleri İçin Özel Alistirmalar Uygulamanın Çocuk Seslerinde Gerekli Olduğuna Yönelik Eğitimci Görüşleri

14.Rejister geçişleri için özel alıştırma uygulamak çocuk sesleri için gereklidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	15	37,5
Katılıyorum	14	35,0
Fikrim yok	9	22,5
Katılmıyorum	1	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	1	2,5
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Rejister geçişleri için özel alıştırma uygulamayı çocuk sesleri için gerekli bulmaları” ile ilgili olarak %37,5’nin kesinlikle katıldığı, %35’nin katıldığı, %22,5’nin fikri olmadığı, %2,5’nin katılmadığı ve %2,5’nin kesinlikle katılmadığı görülmektedir. Buna göre

eğitimcilerin rejister geçişleri için özel alıştırma uygulamalarının çocuk sesleri için gerekli olduğu yönündeki görüşleri %72,5 oranına ulaşmaktadır. Bir önceki tabloda belirtilen görüşlerle paralel ve tutarlı bir durum ortaya çıkmıştır ve rejister geçişleri için uygun çalışmalar yapmanın yararlı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 27. Ses Egzersizlerini Bütün Bir Ses Alanlarını Kullanabilecek Şekilde Genişleterek Uygulamaya Yönelik Eğitimci Görüşleri

15.Ses egzersizlerini bütün bir ses alanlarını kullanabilecek şekilde genişleterek uygulamak çocuk sesleri açısından uygundur.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	13	32,5
Katılıyorum	9	22,5
Fikrim yok	14	35,0
Katılmıyorum	2	5,0
Kesinlikle katılmıyorum	2	5,0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Ses egzersizlerini bütün bir ses alanlarını kullanabilecek şekilde genişleterek uygulamanın çocuk sesleri açısından uygun olması” ile ilgili olarak %32,5’nin kesinlikle katıldığı, %22,5’nin katıldığı, %35’nin fikri olmadığı, %5’nin katılmadığı ve %5’nin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır.

Burada eğitimcilerin görüşlerinde ciddi oranda bir dağınıklık ve seçenekler arasında birbirine yakın dağılımların olduğu görülmektedir. Fikrim yok seçeneğinde de oldukça yüksek bir oran dikkati çekmektedir. Bu durum çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin ses egzersizlerini bütün bir ses alanlarını kullanabilecek şekilde genişleterek uygulamayı çocuk sesleri açısından yeterince yararlı bulmadıkları düşüncesine ulaştırmaktadır.

Tablo 28. Ünlü ve Ünsüzleri Kullanırken Bir Sıralama İzlenmesi Gerektiğine Yönelik Eğitimci Görüşleri

16.Ünlü ve ünsüzleri kullanırken bir sıralama izlenmesi gerekir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	14	35,0
Katılıyorum	10	25,0
Fikrim yok	11	27,5
Katılmıyorum	3	7,5
Kesinlikle katılmıyorum	2	5,0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Ünlü ve ünsüzleri kullanırken bir sıralama izlenmesi gerektiği” ile ilgili olarak %35’nin kesinlikle katıldığı, %25’nin katıldığı, %27,5’nin fikri olmadığı, %7,5’nin katılmadığı ve %5’nin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu görüşlere bakıldığında sadece %35,0 oranında bir eğitimcinin ünlü ve ünsüzlerin kullanımında bir sıralama izlenmesi gerektiğini düşündüğü, %25,0'in ise belli ölçülerde katılıyor olduğu anlaşılmaktadır. %27,5'inin ise fikri olmadığı görülmektedir ki bu durum, seslerin larenks, dil, dudaklar, farenks gibi sesin oluşumunda görev alan yapıların kas, bağ ve doku gibi yapılan eşgüdüm içerisinde çalışmasının bir sonucu olması durumuna ters düşmektedir. Sesi üreten bu yapı içerisinde her bir ünlü ve ünsüzün oluşturulması bütün bu yapının çalışmasıyla mümkündür ve her bir sesin oluşturulduğu yer farklıdır. Oluşturulan seslerin yeri aynı zamanda o bölgedeki kasların çalışması anlamına da gelmektedir. Buna dayalı olarak bazı ünlülerin ve ünsüzlerin diğerlerinden önce veya sonra çalıştırılması daha uygun ve yararlı olacaktır. Burada eğitimcilerin bir kısmının bu durumu bildiği ve uyguladığı, bir kısmının ise fikri olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 29. Artikülasyon ve Diksiyon Çalışmaları Çocuk Seslerinin Gelişimi Açısından Yararlı Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri

17.Çocukların ses gelişimine yönelik artikülasyon ve diksiyon çalışmaları çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	26	65,0
Katılıyorum	9	22,5
Fikrim yok	5	12,5
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocukların ses gelişimine yönelik artikülasyon ve diksiyon çalışmaları çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlı” bulmaları ile ilgili olarak 65,0 kesinlikle katıldığı, %22,5'inin katıldığı, %12,5'inin fikri olmadığı görülmektedir.

Bu veriler doğrultusunda eğitimcilerin çocukların ses gelişimine yönelik artikülasyon ve diksiyon çalışmaları çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlı buldukları anlaşılmaktadır.

Burada “Ünlü ve ünsüzleri kullanırken bir sıralama izlenmesini gerekli bulmalarına yönelik tablo ile “Çocukların ses gelişimine yönelik artikülasyon ve diksiyon çalışmaları çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlı” bulmalarına yönelik tablo karşılaştırıldığında artikülasyon ve diksiyon çalışmalarını yararlı buldukları fakat ünlü ve ünsüzleri kullanırken nasıl kullanmaları gerektiği ya da bu sesli ve sessizlerin oluşum yerlerine yönelik ne tür çalışmalar yapabilecekleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ileri sürülebilir.

Tablo 30. Tekerlemelerle Yapılacak Çalışmalar Çocuk Seslerinin Geliştirilmesinde, Artikülasyon Ve Diksiyon Açısından Beceri Kazanmaları Açısından Yararlı Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri

18.Tekerlemelerle yapılacak çalışmalar çocuk seslerinin geliştirilmesinde, artikülasyon ve diksiyon açısından beceri kazanmaları açısından yararlıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	28	70
Katılıyorum	9	22,5
Fikrim yok	3	7,5
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Tekerlemelerle yapılacak çalışmalar çocuk seslerinin geliştirilmesinde, artikülasyon ve diksiyon açısından beceri kazanmaları açısından yararlı olması” ile ilgili olarak %70’nin kesinlikle katıldığı, %22,5’nin katıldığı ve %7,5’nin fikri olmadığı anlaşılmaktadır.

Elde edilen verilerce eğitimciler tekerlemelerle yapılacak çalışmalar çocuk seslerinin geliştirilmesinde, artikülasyon ve diksiyon açısından beceri kazanmaları açısından büyük oranda faydalı bulmaktadır.

Şarkı söylemede açık, anlaşılır ve söylenen şarkının dil özellikleri bilmek ve dinleyiciye bunu aktarmak oldukça önemlidir. Bu durumu sağlayan artikülasyon çalışmaları çocuk seslerinde ve profesyonel ses sanatçılığında yer verilen çalışmalar olmuşlardır. Tekerleme yöntemi artikülasyon çalışmaları içinde popüler bir yere sahiptir. Çalışacak olan bir eserin içinde yer alan cümleler birer tekerleme formuna uyarlanarak tekrarlandığında öğrenime hız kazandırdığı bilinmekte birçok eğitimci tarafından uygulanmaktadır. Burada eğitimcilerin ünlü ve ünsüzlerin oluşum yerlerini ve kullanım amaçlarını bilmeseler de yararlandıkları ve alışlagelmiş uygulamalarla bunlara çalışmaları da yer verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 31. Odaklama ve Ses Kaslarının Geliştirilmesine Yönelik Rezonans Çalışmalarına Yönelik Eğitimci Görüşleri

19.Çocuk sesleriyle çalışırken, odaklama ve ses kaslarının geliştirilmesine yönelik rezonans çalışmaları yapmak gereklidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	23	57,5
Katılıyorum	12	30,0
Fikrim yok	5	12,5
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocuk sesleriyle çalışırken, odaklama ve ses kaslarının geliştirilmesine yönelik rezonans

çalışmaları yapılması gerektiği” ile ilgili olarak %57,5’nin kesinlikle katıldığı, %30’nun katıldığı ve %12,5’nin fikri olmadığı anlaşılmaktadır.

Elde edilen veriler, eğitimcilerin çocuk sesleriyle çalışırken, odaklama ve ses kaslarının geliştirilmesine yönelik rezonans çalışmalarının yapılmasını faydalı bulduklarını göstermektedir. Bununla birlikte %12,5 oranında bir eğitimcinin fikrinin olmaması dikkat çekici bir bulgudur ve bu alandaki eğitim eksikliğini de ortaya koyduğu düşünülmektedir.

Ses kasları gelişimine dair yapılan çalışmalar uzun süreçler ve disiplin isteyen çalışmalardır. Bu uzun ve disiplin isteyen süreçte geçilerek ses kasları kondisyon kazanmaya başlayacaktır. Bu kondisyona hazırlanma aşamasında sesi odaklama ve kasların gelişmesine yönelik rezonans çalışmaları ses kaslarına katkı sağlayan çalışmalar olmuştur. Çocukların daha önce bilinçli bir şekilde kullanılmamış oldukları rezonans bölgeleri ve nazal bölgelerini bu çalışmalar sayesinde fark edebilecekleri, çocuk yaşlarında doğal bir şekilde kullandıkları bu yapıyı tanıyarak ve daha verimli bir şekilde kullanarak seslerini geliştirecekleri söylenebilir.

Rezonans çalışmaları ses ısıtma egzersizlerinin sonrasında yapılmalıdır. Çalışma sırasında rezonans bölgelerine uyarı göndermek için ısınmaya tam anlamıyla başlamadan kısa kısa aralıklar ile bu bölgeler uyarılmaya başlanmalıdır.

Tablo 32. *Kapalı Ağız Çalışmaları Yapmak Çocuk Seslerinin Geliştirilmesinde Faydalı Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri*

20.Kapalı ağız çalışmaları yapmak çocuk seslerinin geliştirilmesinde faydalıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	15	37,5
Katılıyorum	14	35,0
Fikrim yok	8	20,0
Katılmıyorum	2	5,0
Kesinlikle katılmıyorum	1	2,5
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Kapalı ağız çalışmaları yapmak çocuk seslerinin geliştirilmesinde faydalı olması” ile ilgili olarak %37,5’nin kesinlikle katıldığı, %35’0’nın katıldığı, %20’0’nın fikri olmadığı, %5’nin katılmadığı ve %2,5’inin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır.

Elde edilen verilere göre eğitimcilerin kapalı ağız çalışmaları yapmayı çocuk seslerinin geliştirilmesinde faydalı buldukları söylenebilir. Miller de bu görüşü destekleyen açıklamalar yapmıştır. Bazı sessizler kendisini takip eden tınıyı geliştirirler ve kendini takip eden vokale yardımcı olurlar. Gırtlakta sürtünmeli “h” (ha-ho!) ve

gırtlakta patlamalı (oh, uh!) sesleri, vokal kıvrımların birbirine yaklaşmasının tabiatını tayin eder. ”s” ve “f” nefes kullanmada karın kontrolü bilincini artırır. “mmmm” sesinde olduğu gibi “m” harfinin uzatılması iyi bir rezonans dengesi sağlar. “M” den açık vokale geçerken, çenesini çok düşürmeyi alışkanlık haline getiren şarkıcılarda tonun rezonant pozisyonundan “geriye düşmesi” problemleri olur. Dudaklar ayrık olarak çıkarılan “n” sesi, bu gibi durumlarda “m” yerine kullanılır (Miller, 1986’dan akt. Saklıca, 2010: 44).

Bu görüşlere bakıldığında ses egzersizlerinin arasında yer alan kapalı ağız çalışmaları rezonans bölgelerini hissettirmede oldukça başarılı çalışmalar olarak görülmektedir. Öte yandan kapalı ağız çalışmalarında dikkat edilmesi gereken durumlardan biri zorlayıcı tiz notalardan kaçınarak yapılması gereğidir ve öğrencinin kapalı ağız çalışmaları sırasında sesi geriye atması, sesi boğması ve boyun kaslarını zorlayacak şekilde kasma gibi olumsuz durumlar söz konusudur. Bu nedenle oldukça dikkatli yapılmasının gerektiği belirtilmektedir.

Tablo 33. m” ve “n” Konsonları İle Yapılacak Çalışmalar Çocuk Sesleri İçin Yararlı Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri

21.“m” ve “n” konsonları ile yapılacak çalışmalar çocuk sesleri için yararlıdır.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	16	40,0
Katılıyorum	15	37,5
Fikrim yok	8	20,0
Katılmıyorum	1	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin ““m” ve “n” konsonları ile yapılacak çalışmalar çocuk sesleri için yararlı olması” ile ilgili olarak %40’nın kesinlikle katıldığı, %37,5’nin katıldığı, %20’0’ının fikri olmadığı ve %2,5’nin katılmadığı anlaşılmaktadır.

Elde edilen verilere göre eğitimciler m” ve “n” konsonları ile yapılacak çalışmaları çocuk sesleri için yararlı bulmaktadır.

Çocuk seslerinde m” ve “n” konsonlarının kullanımı rezonans çalışmalarına katkı sağlamaktadır. Öte yandan çalışmalar sırasında eğitimcilerin m” ve “n” konsonlarını kullanırken oldukça dikkatli olmaları gerekmektedir çünkü yalancı bir nazalite oluşumuna da yol açabilecek bir durum söz konusu olabilir. Seste yalancı bir nazalitenin kalıcı olmaması için bu çalışmalar sırasında oldukça hassas davranılmalıdır.

Miller(1986)“ M’nin üretimi sırasında ağız boşluğunun her tarafı rezonans odası olarak kullanılır. Dil ağız içinde doğal bir pozisyonda durur” der. Ayrıca, bir tek ses üzerinde yürütülen bir alıştırmada “M”, titreşimli olarak, dudakları sıkmadan söylenmelidir. Dil ucu alt ön dişlerin üst kısmına dayalı olup buradan hiç ayrılmamalıdır. Dişler kapalı dudaklar arsında aralık durmalıdır. Dilin diş kökündeki ağzın taban kısmına düşmeden dişlerle temas halinde bulunması gerekir. Bunu yapmayı ihmal etmek alıştırmaların amacını bozar” biçiminde açıklama yapmaktadır (akt: Saklıca, 2010: 45).

Tablo 34. *Çocukların Ses Sağlıklarını Korumalarına Yönelik Bilgiler Verilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri*

22.Çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik bilgiler verilmelidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	36	90,0
Katılıyorum	2	5,0
Fikrim yok	2	5,0
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik bilgiler verilmesi” ile ilgili olarak %90’nın kesinlikle katıldığı, %5’nin katıldığı ve %5’nin fikri olmadığı görülmektedir.

Bu tabloya göre eğitimciler çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik bilgiler verilmesini büyük oranda yararlı bulmaktadır.

İnsanın sosyal bir varlık olması ve sesin iletişimin temel ögesi olması sebebiyle ses sağlığı sadece ses profesyonellerini kapsayan bir konu değildir. Ses kasları iç ve dış faktörlerden etkilenebilmektedir. Bu durumda bu faktörlerin neler olduğu ve bunlar karşısında nasıl bir tutum sergilenmesi konusunda bilişsel bir düzeye ihtiyaç vardır. Uyku saati, beslenme alışkanlıkları, ilaç kullanımı, biyolojik ve çevresel faktörler hakkında yapılacak bilgilendirmeler olası kötü durumlar için koruyucu bir önlem olurken aynı zamanda bir ses profesyonelinin yaşam standartlarını belirleyici bir kılavuz niteliğindedir.

Tablo 35. *Çocukların Ses Sağlıklarını Korumalarına Yönelik Ses Değişim Dönemi (Mutasyon) Hakkında Bilgiler Verilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri*

23.Çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik ses değişim dönemi(mutasyon) hakkında bilgiler vermek gereklidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	34	85,0
Katılıyorum	4	10,0

Tablo 35 (Devam). *Çocukların Ses Sağlıklarını Korumalarına Yönelik Ses Değişim Dönemi (Mutasyon) Hakkında Bilgiler Verilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri*

Fikrim yok	2	5,0
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik ses değişim dönemi(mutasyon) hakkında bilgiler verilmesi gerektiği” görüşü ile ilgili olarak %85’nin kesinlikle katıldığı, %10’nun katıldığı ve %5’nin fikri olmadığı görülmektedir.

Veriler doğrultusunda eğitimciler çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik ses değişim dönemi(mutasyon) hakkında bilgiler verilmesini bir başka deyişle sesin gelişimi ve ses sağlığı hakkında fikir sahibi olmalarını bir önceki tablo da dikkate alındığında büyük oranda yararlı bulmaktadırlar.

Eğitimde kritik dönemler göz önünde bulundurulduğunda ses eğitimi için bu kritik dönem ses değişimi yani mutasyon dönemi olarak nitelendirilebilir. Büyüme hormonlarının salgılanması ile birlikte sesi meydana getiren sistemlerde değişim ve fiziki bir gelişim meydana gelmektedir. Bu değişim ve gelişim sırasında seste birtakım yenilikler de beraberinde gelir. Yeni bir yapı halini almaya hazırlanan sesle ilgili yapılar ergenlik dönemi içerisinde oldukça narin ve hassas tutumlar ile desteklenmelidir. Bu dönem için bilgilendirici çalışmalar yapmak bireyin ders dışı zamanlarda da dikkat etmesi gereken durumlar için önemli ve hayati bir eğitimidir. Dönemin psikolojik bir boyutu olan ergen benmerkezciliği seste meydana gelen kırılmalar, çatlama, ton tutamama gibi durumları bir alay konusu etmeye müsaittir ve eğitimcilerin bu hoşgörüsüzlüğü kabul etmemeleri, bu durumu alay edilecek bir konu olmaktan çıkarıp dönemin olağan bir şekli ile kabullenme davranışına dönüştürmeleri öğrencilerin yararında olacaktır.

Tablo 36. *Eser Seçimi Çocuk Seslerinin Gelişimi Açısından Önemli Olmasına Yönelik Eğitimci Görüşleri*

24.Eser seçimi çocuk seslerinin gelişimi açısından önemlidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	34	85,0
Katılıyorum	4	10,0
Fikrim yok	2	5,0
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Eser seçimi çocuk seslerinin gelişimi açısından önemlidir” önermesi ile ilgili olarak %85’nin kesinlikle katıldığı, %10’nun katıldığı ve %5’nin fikri olmadığı anlaşılmaktadır.

Veriler doğrultusunda çocuk seslerinin gelişiminde eser seçiminin önemli olduğu ve çocuk seslerinin gelişimini etkilediği görüşünü büyük oranda ortaya koydukları görülmektedir.

Eser seçimi sesin gelişimi açısından büyük önem taşıyan bir etkidir. Çocukların ses yapılarını, ses alanlarını dikkate alan, severek isteyerek şarkı söylemelerine ve seslerini bu süreçte geliştirmelerine olanak sağlayacak eserler çocukların yararına olacaktır.

Tablo 37. Bir Eserin Tiz Veya Pes Gelmesi Durumunda Eser Üzerinde Farklı Uygulamalar Ve Yine Eser Üzerinde Düzenlemelere Gidilmesine Yönelik Eğitimci Görüşleri

25. Bir eserin tiz veya pes gelmesi durumunda eser üzerinde farklı uygulamalar ve yine eser üzerinde düzenlemelere gidilmelidir.		
Değişken	Frekans(n)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	23	57,5
Katılıyorum	12	30
Fikrim yok	4	10
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	1	2,5
Toplam	40	100

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çocuk sesleri ile çalışan eğitimcilerin “Bir eserin tiz veya pes gelmesi durumunda eser üzerinde farklı uygulamalar ve yine eser üzerinde düzenlemelere gidilmesi” ile ilgili olarak %57,5’nin kesinlikle katıldığı, %30’nun katıldığı, %10’nun fikri olmadığı ve %2,5’nin kesinlikle katılmadığı anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki veriler doğrultusunda eğitimcilerin çalışılan eser üzerinde tiz ve pes gelmesi durumunda farklı uygulamalar ve eser üzerinde düzenlemelere gitmesi konusunda çoğunluğun bu görüşe katıldığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışılan ve çalışılacak olan eserlerin rastgele seçilmediğini söylemek mümkündür.

Bir sesin ait olduğu türü belirleyen faktörlerden bir tanesi de ses kaslarının inebildiği ve çıkabildiği sesler referans olarak gerçekleşir. Bu durumda ses türünün ait olduğu renk doğrultusunda egzersiz ve eser seçimleri yapmak, sesin sağlığını korurken gelişimini de sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmeleri sağlanmış olacaktır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Denizoğlu (2020)'na göre, kötü postürün etkilerinin başında maksimum kas ekonomisinin sağlanamaması gelir. Bedendeki hareketlerin sağlanabilmesi için ihtiyaç olduğundan daha fazla enerji gerekir. Ses çıkarken planlanan uzunlukta sese nefes yetmez. Buna ilaveten hareketlerin kontrolü zorlaşır. Ses çıkarırken istenen nota çıkarılamaz. Ayrıca uzun vadede anatomik olarak asimetrliler gelişir. Ses çıkarırken sesin akustik olarak netliği ve düzenliliği bozulur, ifadeleri ile postürün önemini vurgulamıştır. Eğitimcilerin, koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonlarının çocuklarla yapılan koro çalışmalarını ve sahne performanslarını büyük oranda etkilediği görüşlerine ulaşılmıştır. Bu bağlamda postür eğitimciler tarafından önemli bir faktör halindedir Çalışmaların başlıca dikkat edilmesi gereken etmenlerinden biri olan postür oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu noktada postürün istenilen bir şekilde olmaması durumunda eğitimcilerin öğrencileri uyarması beklenmektedir. Kötü postür sadece duruştaki görsellik ile değil sesin de istenilen duyumuna kötü etki edecektir. Uzun soluklu cümleler ve uzun zamanlı performanslar düşünüldüğünde postürün yine gerilimden ve arttırılmış kas yükünden arındırılmış olması durumu çalışmalar ve performans sırasında istenilen bir durumdur.

Eğitimcilerin çoğunluğunun inici ses egzersizlerini çocuk sesleri için yararlı buldukları görülmektedir. Genel anlamıyla sesin ısınması çalışmalarının başlangıcında inici egzersizler tercih edilerek öğrencideki rahatlamayı sağlamak öğrencideki ve sesteki gerilimleri arındırıcı çalışmalar olarak tanımlanabilir.

Çıkıcı egzersizler eğitimciler tarafından ortak bir görüş halinde olmamakla birlikte çoğunluk tarafından yararlı bulunmuştur. Çıkıcı egzersizler konusunda genel anlamıyla bir çekince olduğu görülmektedir. Gelişim için sesin özelliklerine uygun olan tüm alıştırma öğrenciyle çalışılmalıdır. Elbette öğrenciye sesini forse edecek veya ses kaslarını zorlayacak boyutlarda olmamalıdır. Çıkıcı egzersizler öncesinde öğrenci inici egzersizler ile desteklenmeli ve sesteki geriliminden arındırılmalıdır.

Karşılaştırmalı tablo dikkate alındığında inici egzersizlerin çocuk sesleri için daha yararlı olabileceği görüşü ortaya çıkmaktadır. Egzersizler kendi içlerinde dinamiklere sahiplerdir. Sahip oldukları dinamikler ses eğitimi içerisinde verilmek istenilen kazanımlara farklı açılardan hitap etmektedirler. Bu bakımdan tüm egzersizler önemlidir. Ses kaslarının kondisyonu için her biri farklı açıdan bu kondisyona katkı

sağlamaktadır. Farklı egzersizler ile ses kasları kondisyonunun desteklenmesi anlayışı benimsenmelidir. Egzersizler sadece sesi ısıtma ve soğutma çalışmaları olarak düşünülmemelidir. Egzersizlerin dinamiklerinin birebir veya yakın yansımaları çalışılacak eserler içinde gözlemlenebilir. Bu bağlamda eser öncesinde yapılan ses egzersizleri çalışmalarında çalışılacak eserin içinde bulunan bir cümleyi egzersiz çalışmalarına uyarlayarak, egzersiz içinde eseri öğretmeye başlar nitelikte çalışmalar yaparak hem öğrenci hem de ses kaslarını esere hazırlayabilir.

Yanıtlar doğrultusunda eğitimcilerin çoğunun glissando ses egzersizlerine çocuk seslerinin gelişmesi çalışmaları kapsamında yer verilmesini gerekli buldukları görülmektedir.

Eğitimcilerin çalışmalarında legato ses egzersizlerini çocuk sesleri için gerekli buldukları ve çalışmalarında yer verdikleri ve legato ses egzersizlerinin çocuk seslerinin gelişimine katkı sağladığı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Staccato ses egzersizlerinin çocuk seslerinin geliştirilmesinde yer alması gerektiği düşünülüyor gözükmemekte, bununla birlikte legato ses egzersizlerine yönelik görüşlerin yer aldığı tablo ile yapılan karşılaştırmada durum daha açık görülmektedir.

Buna dayalı olarak legato egzersizlerine yer verilmesini daha gerekli buldukları söylenebilir.

Egzersizlerde eğitimcilerin görüşlerinden legato egzersizlere birinci sırada, staccato egzersizlere ikinci sırada, portato egzersizlere üçüncü sırada yer verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Eğitimcilerin çocuk seslerinin geliştirilmesi amacıyla doğadaki sesleri (Kedi, köpek, kuş, yılan, rüzgâr vb) taklit etme çalışmaları yaptırmayı gerekli bulmaktadırlar. Çocuklar ile yapılacak çalışmalar bir yetişkine göre elbette farklılıklar göstermektedir. Buradaki eğitim süresinde öğrencinin yaş grubunun getireceği tüm bileşenler göz önünde bulundurulduğunda yapılacak olan eğitiminde verimi artacaktır. Çocuk yaş gruplarının bir yetişkine oranla odaklanma süreleri daha kısadır. Burada doğadaki sesleri taklit etme çalışmaları ile öğrencilerdeki odak süreleri ve dersteki motivasyonları daha yüksek olabilir.

Eğitimcilerin çoğunluğu konuşma tonu üzerinden ses egzersiz çalışmalarını çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlı bulmaktadır.

Eğitimcilerin şaşırma, hayret etme, panikleme, gülme, kızma, onaylama seslerini üretmelerinin çocuk seslerinin geliştirilmesinde yararlı buldukları görülmektedir. Ses eğitiminin içerisinde yer alan terimler çocuk yaş grupları için oldukça zorlayıcı kavramlar olabilmektedir. Hatta bir yetişkine bile anlatılırken çeşitli görsel ve materyallerden bazen ise video kayıtlarından yararlanarak aktarılır. Çocuk yaş grubunun ise bilişsel düzeyi bu kavramları oldukça karmaşık bulacaktır. Burada sesteki kazandırılmak istenilen beceriler ve egzersiz çalışmaları içerisinde hayret etme, şaşırma, panikleme, gülme, kahkaha, onaylama seslerini üretme çalışmaları yaptırmak çocuklar için öğrenmeyi daha keyifli ve motivasyon düzeylerini yüksek bir hale getirecektir.

Eğitimcilerin fonomimi çalışmalarını çocuk seslerinin gelişiminde yararlı buldukları görülmektedir. Fonomimi çalışmaları notaların eller ile gösterildiği hem işitsel hem de görsel olarak notaları seslendirme çalışmalarıdır. Fonomimi çalışmaları, enstrümanları akort etme çalışmalarına benzetilebilir.. Eğitimci çift eli ile çalışma grubunu ikiye bölerek çalışmalar yaparak aynı zamanda çoksesli alıştırma yapma fırsatı yakalayabilir.

Rejister birleştirme çalışmalarının önemi ve uygulanmasını, Çevik (1999) pesten tize doğru çıkarken üst perdelere, kafa sesine yaklaştıkça, önceden tasarlanarak yapılan çevirme ya da döndürme hareketleriyle ses yönlendirilerek titreşimleri artırılır ve büyütülür. Böylece ses hiçbir kesintiye ve kopmaya uğramadan doğru yere yerleşecektir. Pes tonlara inerken, birdenbire göğüs titreşimleri güçlendirmek yerine, orta ve üst bölge tınlarını alt tonlara taşıyarak, yavaş yavaş ve dikkatle göğüs rezonansına ulaşılmalıdır, şeklinde ifade etmiştir. Yapılan araştırmada Eğitimcilerin çocuk seslerinin kafa ve göğüs rejisterlerini birleştirici çalışmalar yapmayı %80 oranında yararlı buldukları görülmektedir. Geneli itibariyle rejisterlar arası geçişler yaşanan teknik sorunlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle rejister birleştirici egzersizler yapmak bu sorunlara karşılık yapılabilecek çalışmalar arasında yer almaktadır. Birleştirici çalışmalar sayesinde bölünmeler ve kopmalar giderilip tek bir rejister içerisinde kullanıldığı duyumu hissettirilebilir.

Ses egzersizlerini bütün bir ses alanlarını kullanabilecek şekilde genişleterek uygulamayı çocuk sesleri açısından yeterince yararlı bulmadıkları düşüncesine ulaştırmaktadır. Her ses kendi içerisinde hassasiyetlere sahiptir. Çocuk seslerinde bu hassasiyet daha elzem bir durumdadır. Çalışılacak ses renginin özelliklerini bilmek oldukça önemli bir husustur. Yapılacak olan egzersizler, söylenecek olan eserler

bakımından bu ses sınırlılıklarını baz almak gerekmektedir. Bu duruma ek olarak sesin uğradığı değişimler açısından kritik bir dönem olan mutasyon dönemi öncesi ve mutasyon dönemi içerisinde yapılacak olan çalışmalarda düzenleme yapılmaya gidilebilir. Yine de sese kazandırılmak istenilen kondisyonlar çocuk sesleri hassasiyeti ve mutasyon dönemi baz alınarak yapılacak olan çalışmalara uyarlanmalıdır.

“Ünlü ve ünsüzleri kullanırken bir sıralama izlenmesini gerekli bulmalarına yönelik tablo ile “Çocukların ses gelişimine yönelik artikülasyon ve diksiyon çalışmaları çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlı” bulmalarına yönelik tablo karşılaştırıldığında artikülasyon ve diksiyon çalışmalarını yararlı buldukları fakat ünlü ve ünsüzleri kullanırken nasıl kullanmaları gerektiği ya da bu sesli ve sessizlerin oluşum yerlerine yönelik ne tür çalışmalar yapabilecekleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ileri sürülebilir. Buna dayalı olarak bazı ünlülerin ve ünsüzlerin diğerlerinden önce veya sonra çalıştırılması daha uygun ve yararlı olacaktır. Burada eğitimcilerin bir kısmının bu durumu bildiği ve uyguladığı, bir kısmının ise fikri olmadığı sonucuna ulaşılmıştır

Karaçalı (2012)’ya göre, şarkı söylemenin en zor kısımlarından biri de artikülasyondur. Şarkı söyleme sırasında birçok sesli ve sessiz harf kombinasyonları söylenir. Bu seslerin her birinde dil ve çene farklı pozisyonlara gelir. Elde edilen verilerce eğitimciler tekerlemelerle yapılacak çalışmalar çocuk seslerinin geliştirilmesinde, artikülasyon ve diksiyon açısından beceri kazanmaları açısından büyük oranda faydalı bulunmaktadır. Karaçalı’nın da bahsettiği sesli ve sessiz harf kombinasyonları katkı sağlayacak çalışmalar arasında tekerleme çalışmaları yer alabilecek örneklerdir.

Eğitimcilerin çocuk sesleriyle çalışırken, odaklama ve ses kaslarının geliştirilmesine yönelik rezonans çalışmalarının yapılmasını faydalı bulduklarını göstermektedir. Bununla birlikte %12,5 oranında bir eğitimcinin fikrinin olmaması dikkat çekici bir bulgudur.

Elde edilen verilere göre eğitimcilerin kapalı ağız çalışmaları yapmayı çocuk seslerinin geliştirilmesinde faydalı buldukları söylenebilir. Kapalı ağız çalışmaları ile kazanılmak istenen beceriler arasında sesi maskeye taşımak ve sinüsleri hissettirme kazanımları yer aldığı söylenebilir. Bu çalışmalarda dikkat edilmesi gereken hususlar arasında öğrencinin sesi boğma, vokali geriye atma, sesini zorlama eğilimleri

gözlemlenebilir. Bu bakımdan eğitimcilerin kapalı ağız çalışmalarında duyumları iyi olmalıdır. Böylesi durumları saptayabilmeli ve öğrencinin yukarıda olan bir eğilimi göstermesi durumunda çalışmalarına yön vermesi gerekmektedir.

Eğitimciler m” ve “n” konsonları ile yapılacak çalışmaları çocuk sesleri için yararlı bulmaktadır. Çocuk seslerinde m” ve “n” konsonlarının kullanımı rezonans çalışmalarına katkı sağlamaktadır. Öte yandan çalışmalar sırasında eğitimcilerin m” ve “n” konsonlarını kullanırken oldukça dikkatli olmaları gerekmektedir. Bu konsonlar ile çalışırken birey sesi maskeye taşımada yalancı bir nazal tını sergileme eğilimi içerisinde olabilir. Bu durum düşünüldüğünde ‘m’ ve ‘n’ konsonları çalışmaları yapılırken eğitimcinin yalancı bir nazal tını ile karşılaştığında egzersizlerine bu durumu mutlaka göz ardı etmeden yapılan çalışma üzerinde istenilmeyen nazal tınıyı devam ettirmemesi gerekmektedir.

Eğitimciler çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik bilgiler verilmesini büyük oranda yararlı bulmaktadır. İnsan sesi iç ve dış faktörlere bağlı olarak maruz kalacağı durumlardan etkilenebilmektedir. Bu durumlar karşısında bilinç düzeyi oldukça önemlidir. Sesin kondinasyonu için yapılan çalışmalar belirli bir süreyi kapsıyor olsa da sesin sağlığı, sesin hijyeni için yapılması gerekenler yaşamın her anında devam etmektedir. Bu durumda bilinen yanlışlar, yapılması ve yapılmaması gereken davranışlar için bilgilendirmeler yapmak ve bunu olabildiğince hatırlatmak oldukça önemlidir.

Eğitimciler çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik ses değişim dönemi(mutasyon) hakkında bilgiler verilmesini bir başka deyişle sesin gelişimi ve ses sağlığı hakkında fikir sahibi olmalarını bir önceki tablo da dikkate alındığında büyük oranda yararlı bulmaktadırlar. Doğanyığıt,(2020) sesin mutasyon dönemi hakkında, ses tellerindeki bu büyümenin sonucu olarak ses, değişim sürecine girer ve cinsiyet açısından kadın ve erkek sesi olarak sınıflandırılır. Ergenliğin başlangıcından bitimine kadar geçen sürede insan sesi çeşitli aşamalardan geçer. Bu dönem her ne kadar geçici olsa da müzik eğitimi açısından azımsanmayacak bir süreyi kapsamaktadır ifadelerini kullanmıştır. Mutasyon dönemi ses eğitiminin kritik dönemi olarak sayılabilir. Çünkü vücutta meydana gelen değişimler ses kaslarında da meydana gelmektedir. Yeni bir yapı oluşuna kadar öğrencide ton tutamama, sesteki kırılmalar, çatallaşmalar gibi durumlar dönemin başta gelen durumlarıdır. Bu durumlar karşısında çalışmalara devam edilmesi veya ara verilmesi gibi farklı görüşler bulunmaktadır. Öğrenci dönemin başta gelen

özellikleri karşısında yeni bir tınıya sahip olacağı ses rengini yadırgayabilir. Hatta genel itibariyle sesteki kırılmalar durumunda eskisi kadar ses kaslarını kullanmak istemez hale gelebilir. Bu gibi durumlar ve mutasyon döneminde olan ses kaslarının hassaslığı ve sağlığını koruma hakkında öğrenciler ile bilgilendirme çalışmaları yapmak, dönemi tanımak ve dönem karşısında sergilenmesi gereken tutumlar için bir ön hazırlık olarak düşünülebilir.

Çocuk seslerinin gelişiminde eser seçiminin önemli olduğu ve çocuk seslerinin gelişimini etkilediği görüşünü büyük oranda ortaya koydukları görülmektedir. Ses üzerine yapılan çalışmalar arasında egzersizler kadar eser seçimleri de katkı sağlayan bir faktördür. Sese kazandırılması gereken beceriler için eserler destekleyici rol oynamaktadırlar.

Eğitmcilerin çalışılan eser üzerinde tiz ve pes gelmesi durumunda farklı uygulamalar ve eser üzerinde düzenlemelere gitmesi konusunda çoğunluğun bu görüşe katıldığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışılan ve çalışılacak olan eserlerin rastgele seçilmediğini söylemek mümkündür. Çalışılan eserler, sesin gelişimine katkı sağlayan birer araç olabilmektedirler. Bu yönü ile düşünüldüğünde eserlerin armonik yapıları göz ardı edilmemelidir. Çocuk yaş grubunun ses sınırlılığı dikkate alınarak, titiz bir inceleme ile seçilmelidir. Çünkü çalışılacak eserler bu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak seçildiği olumlu katkı sağlayacağı gibi herhangi bir dikkatsiz ve özensiz seçim durumunda sese zarar verici hale gelebilirler. Bu nedenle eserlerin tiz ve pes noktaları muhakkak çalışılacak gruba uygun olmalı veya düzenlemeler ile uygun hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aladağ, Ç. (2017). Ses Eğitiminde Register Kavramı Ve Ses Türleri. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Müzik ve Sahne Sanatları Dergisi*. 1(1), 29-39.
- Aycan, B. (2018). *Dalcroze, Orff Schulwerk Ve Kodaly Yöntemlerinin Müzik Eğitiminde Kullanımına İlişkin Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Baltacıoğlu, A. G. (2017). *Şan İçin Temel Bilgiler ve Ses Egzersizleri* (2. Baskı). Ankara: Müzik Eğitimleri Yayınları.
- Batuk, İ. T. (2015). *Türkçe Konuşan Okulçağı Çocuklarında Ses Çıkış Zamanlarının Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bilen S., Özevin B., Canakay E. U. (2017). *Orff Destekli Etkinliklerle Müzik Eğitimi* (3. Baskı). Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.
- Cevanşir, B. ve Gürel, G. (1982). *Foniatiri (Sesin Oluşumu, Bozuklukları ve Korunmasında Temel İlkeler)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınevi.
- Clarós, P., Porebska, I., Clarós-Pujol, A., Pujol, C., Clarós, A., López-Muñoz, F., Kaczmarek, K. (2019). Association Between the Development of Pediatric Voice Disorders and Singing in Children's Choir. *JAMA Otolaryngol Head Neck Surg*. 145(5), 445-451.
- Coşkunsoy, Ö. B. (2018). *Koro Şefinin Beden Dili Kullanımının Müzikal Kaliteye Etkisi*, (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Çevik, S. (1999), *Koro Eğitimi*. Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.
- Denizoğlu, İ. (2020). *Klinik Vokoloji* (Birinci Baskı). Ankara: doctorVOX.
- Doğanyigit, S. (2020). Mutasyon (Ses Değişimi) Döneminde Seslerin Sınıflandırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (3), 991-1010.
- Ekici, T. (2010). Okulöncesi ve İlköğretim Döneminde Çocuklara Yönelik Ses Eğitimi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 159-182.
- Fisher, R. A. (2020). An Abridged Choral Director's Guide to the Male Voice Change. <https://nafme.org/an-abridged-choral-directors-guide-to-the-male-voice-change/> (Erişim Tarihi 19.06.2021).
- Gerçekker, M., Yorulmaz, İ. ve Ural, A. (2000). Ses ve Konuşma, *K.B.B. ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi*, 8(1), 71-78.
- Göğüş, İ. (1994). *Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Anadal Ses Eğitimi Programlarının Etkinliği*. (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürhan, D. (2013). *Ses Eğitimi Çalışmalarının Politikacıların Konuşma Becerilerine Etkisi*, (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- <http://kansercerrahisi.com/features/larenks-girtlak-kanseri> (Erişim Tarihi: 19.11.2020).
- <https://suzukiassociation.org/voice/> (Erişim Tarihi: 12.01.2021).
- https://www.academia.edu/37774179/SES_organları_ve_üretim_yerleri (Erişim Tarihi: 02.12.2020).
- <https://www.diyafraam.gen.tr/diyafraam-kasi.html> (Erişim Tarihi: 19.11.2020).
- <https://www.doctorvox.com.tr/urun/klinik-vokoloji/> (Erişim Tarihi: 22.03.2021).
- <https://www.hayatatarehber.com/larenks-girtlak-anatomisi> (Erişim Tarihi: 25.11.2020).
- <https://www.singwise.com/articles/understanding-vocal-range-vocal-registers-and-voice-type-a-glossary-of-vocal-terms> (Erişim Tarihi: 12.01.2021).
- <https://www.suzukivoice.com/> <https://suzukiassociation.org/voice/> (Erişim Tarihi: 12.01.2021).

- <https://www.tipacilar.com/os-hyoideum/> (Erişim Tarihi: 19.11.2020).
- Karaçalı, U. P. (2012). *Profesyonel Ses Sanatçıların Ses Üretiminde Karşılaştıkları Teknik Sorunlara Yönelik Yeni Öneriler*, (Sanatta Yeterlilik Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Kazancıoğlu, M. A. (2008). *Şan Eğitiminin Bariton Sese Etkisinin Akustik Ve Larengostroboskopik Olarak İncelenmesi, Doğru Ses Elde Edebilmek İçin Egzersiz Önerileri*, (Sanatta Yeterlilik Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Kılıç, M. A. (2002). Larenksin Fonksiyonel Anatomisi ve Ses Fizyolojisi, *Türkiye Klinikleri JENT*. 2. 1-8 www.akademia.edu (Erişim Tarihi:10.11.2020).
- Kızıldeli, N. (2008). *Programlı Bir Ses Eğitime Bağlı Olarak, Solunum Mekanizmasının Sesin Algısal, Görsel, Akustik Ve Aerodinamik Özellikleri Üzerine Etkileri*, (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Otacıoğlu, S. (2017). Ergen Seslerinde Ses Değişimi Ve Eğitimi, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 50-63.
- Özgür, C. (2016). *Şan Eğitiminde Rezonatör Bölge Kullanımı*, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Piştav Akmeşe, P. (2008). *Çocuk Seslerinin Akustik Özelliklerinin Belirlenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Runfola, M., ve Rutkowski, J. (Eds.). (2010). *Tips: The child voice*. ProQuest Ebook Central <https://ebookcentral.proquest.com> (Erişim Tarihi: 19.11.2020).
- Saklıca, E. (2010). *Bireysel Ses Eğitiminden Toplu Ses/Koro Eğitime Geçiş Sürecindeki Yaklaşımlar*, (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Skelton, K. (2007). The Child's Voice: A Closer Look at Pedagogy and Science. *Journal of Singing*. 63(5), 537-544.
- Tadihan Özkan, E. ve Demirhan, E. (2014). Pediatrik Ses Bozuklukları Ve Ses Terapisinin Etkinliği, *Kocaeli Tıp Dergisi*, 3(2), 27-33.
- TDK (2011). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*. İstanbul: TDK Yay.
- Thurman, L. (2012). Boys' Changing Voices: What Do We Know Now? *The Choral Journal*, 52 (9), 8–21.
- Töreyin, M. (2008). *Ses Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler Ve Yöntemler*, Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Türkmen, E. F. (2017). *Müzik Eğitiminde Öğretim Yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Uçan, A. (1997). *Müzik Eğitimi, Temel Kavramlar İlkeler Yaklaşımlar*, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Ulutaş, S. (2011). *İlköğretim Müzik Derslerindeki Ses Eğitimi Uygulamalarının İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

EKLER

Ek 1: Görüşme Soruları

1. Görev süreniz:
2. Görev yeriniz
3. Lisans eğitiminiz sürecindeki branşınız:
4. Ses eğitimi aldınız mı? Aldıysanız hangi düzeyde aldınız?
5. Öğrenim durumunuz:
6. Koro eğitimine yönelme sebepleriniz nelerdir? Nasıl yöneldiniz?
7. Mezun olduğunuz kurum?
8. Çocukların koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonları koro çalışmalarını ve sahne performanslarını etkiler.
9. Çocukların koro çalışmalarındaki duruş ve oturuş pozisyonları koro çalışmalarını ve sahne performanslarını etkilemez.
10. Çocuklarla nefes çalışmalarına ne kadar süre ayırıyorsunuz ve tür çalışmalar yapıyorsunuz?
11. İnici egzersizler çocuk sesleri için yararlıdır.
12. Çıkıcı egzersizler çocuk sesleri için yararlıdır.
13. Çocuklara yönelik ses egzersizlerini planlarken ne tür bir sıralama izliyorsunuz?
14. Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Glissando ses egzersizlerine yer verilmelidir
15. Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Legato ses egzersizlerine yer verilmelidir
16. Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Staccato ses egzersizlerine yer verilmelidir.
17. Çocuk Seslerinin geliştirilmesinde Portato ses egzersizlerine yer verilmelidir
18. Çocuk Seslerinin geliştirilmesi amacıyla doğadaki (Kedi, köpek, kuş, yılan, rüzgâr vb.) sesleri taklit etme çalışmaları yaptırılmalıdır.
19. Çocuk Seslerinin geliştirilmesi amacıyla konuşma tonu üzerinden egzersiz çalışmaları yapılmalıdır (metin okuma, şaşkınlık, onaylama, rol oynama...)
20. Çocuk seslerinin geliştirilmesi açısından şaşırma, hayret etme, panikleme, gülme, kızma, onaylama, onaylamama seslerini üretmeleri yararlıdır.
21. Fonomimi çalışmaları çocuk seslerinin gelişmesine katkıda bulunur.
22. Çocuk seslerinin alto ve soprano ses bölgelerini(rejister) birleştirici çalışmalar yapmak yararlıdır.
23. Çocuk seslerinde rejister geçişleri için uyguladığınız yöntemler nelerdir?
24. Rejister geçişleri için özel alıştırımlar uygulamak çocuk sesleri için gereklidir.

25. Ses egzersizlerini bütün bir ses alanlarını kullanabilecek şekilde genişleterek uygulanmak çocuk sesleri açısından uygundur.
26. Ünlü ve ünsüzleri kullanırken bir sıralama izlenmesi gerekir.
- 27.Ünlü ve ünsüzlerin kullanımına yönelik izlediğiniz özel bir sıralama var mı? Varsa belirtiniz
28. Çocukların ses gelişimine yönelik artikülasyon ve diksiyon çalışmaları çocuk seslerinin gelişimi açısından yararlıdır.
29. Tekerlemelerle yapılacak çalışmalar çocuk seslerinin geliştirilmesinde, artikülasyon ve diksiyon açısından beceri kazanmaları açısından yararlıdır.
30. Çocuk sesleriyle çalışırken, odaklama ve ses kaslarının geliştirilmesine yönelik rezonans çalışmaları yapmak gereklidir.
31. Kapalı ağız çalışmaları yapmak çocuk seslerinin geliştirilmesinde faydalıdır.
32. “m” ve “n” konsonları ile yapılacak çalışmalar çocuk sesleri için yararlıdır.
33. Çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik bilgiler verilmelidir.
34. Çocukların ses sağlıklarını korumalarına yönelik ses değişim dönemi(mutasyon) hakkında bilgiler vermek gereklidir.
- 35.Eser seçimi çocuk seslerinin gelişimi açısından önemlidir.
36. Bir eserin tiz veya pes gelmesi durumunda eser üzerinde farklı uygulamalar ve yine eser üzerinde düzenlemelere gidilmelidir
- 37.Eklemek istediğiniz görüşlerinizi ekleyebilirsiniz.